

Ekobanken har flyttet på landet

Agenda 21

En dagsorden for det 21. århundrede

Indhold

ISSN 1399-7734

Pengevirke 3-2000

udgives af

Merkur, Danmark og
Cultura Sparebank, Norge

E-mail:

merkurbank@merkurbank.dk
cultura@cultura.no

Hjemmesider:

www.merkurbank.dk
www.cultura.no

Udkommer

4 gange om året
Næste gang 5. december 2000

Oplag: 5.100

Frist

for bidrag til næste nummer er
15. november 2000

Danske indlæg

sendes til Merkur
Vejgaard Møllevej 3, Boks 2039
DK-9100 Aalborg
0045 98101835

Norske indlæg

sendes til Cultura Sparebank
P.b. 6800 St. Olavs plass
N-0130 Oslo
0047 22995199

Grafik:

Thomas Friisholm

Fotos:

se de enkelte artikler

Redaktionsgruppen består af

Ole Uggerby (ansv. i Danmark)
uggerby@image.dk
Arne Øgaard (ansv. i Norge)
arne@moss.steiner.no
Jannike Østervold (sekr.)
jannikeo@cultura.no

Tryk:

Bræmer Tryk a/s

Temaer:

- *Agenda 21 og tregrening* (dette blad)
- *Den sociale tregrening & Camphill*
(blad 4/2000)

Arbejdstemaer:

- *Har familien, som social enhed, en fremtid?*
- *Kvalitet i fremtidens ernæring?*
- *Transport & vedvarende energi*

De holdninger og synspunkter, der kommer til udtryk her i bladet er forfatterne selv ansvarlige for. De enkelte artikler og indlæg er således ikke nødvendigvis udtryk for redaktionens synspunkter.

3	Våkner det sivile samfundet?.....	Svein Berglund
4	Global tregrening	Karen Lendal
4	At balancere (digt)	Søren Eppler
5	Danmarks Deklarationen	Lars Pehrson
7	Lokal Agenda 21 i Norge	Arne Øgaard
9	Agenda 21- et eksempel fra Filippinene	Svein Berglund
10	Luftige auktioner	Lars Pehrson
12	Fri jord (fra en studietur til Tyskland)	Bente Bisgaard Thomsen
12	Over Grænsen (digt)	Bjarne Petersen
13	Forbrugerejede landbrug i Danmark?	
14	Freie Akademie Sammatz (projekt)	Sybille Oszwald, Nadja Tok og Johann-Michael Ginther
16	Miljøheimevernet	Jannike Østervold
17	Grønt inspirasjonssenter	Jannike Østervold
18	Delebiler på vej frem.....	Pierre Lecuelle
20	Økologisk våningshus (projekt).....	Toril Dale
22	Framtidsverkstedet (projekt)	Jannike Østervold
23	Vi skaber værdier	Peter Schønen
24	Ingen kan gjøre alt	Arne Øgaard
24	At bære (digt)	Søren Eppler
25	Fremtidens incasso (projekt)	Jan Swyrtz
26	Dengang i Rio	Søren Eppler
28	Ungdomsmøde i Göteborg	Christoffer Smidt og Lone Frederiksen
29	Bjarnes Klumme	
30	Nye bøger	
31	Nyt fra Cultura	
31	Nyt fra Merkur	
32	Nyt fra Merkur fonden	
33	Bidragydere	
34	Ekobanken Skåve Gård	

Til danske læsere:
Benyt vedlagte indbetalingskort - så kommer bladet også til næste år.

Pengevirke

- er tidsskrift for de to bankinitiativer Cultura, Norge og Merkur, Danmark.

De fleste projektbeskrivelser i bladet omhandler virksomheder eller foreninger, som benytter Merkur eller Cultura som deres bankforbindelse. I andre tilfælde er der tale om bidrag fra privatkunder, som i forbindelse med deres arbejde, rejser o.lign. lader sig inspirere til at skrive bidrag. Der forekommer også artikler fra personer, som er engageret i samfundsspørgsmål - og som på anmodning indvilliger i at skrive til dette blad. Endelig fungerer bladet som informationsmedie mellem Cultura, Merkur og deres respektive kunder. Derfor optræder der jævnligt banktekniske informationer, orientering om relevante arrangementer ligesom bankernes egne folk formulerer synspunkter og holdninger til aktuelle samfundsøkonomiske emner. Læs side 32 om bankerne.

En dagsorden for det 21. århundrede

Når det tilsyneladende går godt, er det ikke let at stille kritiske spørgsmål. Det kan forekomme meningsløst! Alligevel har verdens stats- og regeringsledere netop været samlet i New York til FN's årtusind-møde; det største i organisationens 55årige historie. Her blev der bl.a. drøftet bæredygtighed og global udvikling. De toneangivende regeringsledere har nemlig tilbage i 1992 i Rio de Janeiro forpligtet sig til at fremme en bæredygtig udvikling i deres respektive lande. Der er således en vis interesse for at se og vurdere, om de globale levevilkår - i sin helhed - udvikler sig i positiv retning. Også den danske og norske regering har forpligtet sig til at lave en national handlingsplan for bæredygtig udvikling inden 2002. I dette nummer af Pengevirke ser vi nærmere på, hvilke aktiviteter, der er igangsat og planlagt i de to lande. Samtidig præsenteres som altid en række projekter, som vi vurderer, peger i den rigtige retning. God læselyst.

Våkner det sivile samfunnet?

av Svein Berglund

Globaliseringen av det økonomiske liv skaper en dyp kløft mellom den alminnelige borger og de økonomiske og politiske kraftsentra. Men noe nytt er i emning. I mai i år holdt 1.350 sivile organisasjoner et møte i FN-bygningen. Hensikten var å komme frem til et innspill, et budskap til det store FN-møtet i september i år. Temaet er den sosiale og kulturelle utfordring i det 21. århundre – en utfordring som det politiske og økonomiske system ikke klarer å løse alene. Det sivile samfunn må få autoritet og mulighet til medvirkning.

Nye signaler fra FN

«Den økonomiske sfære kan ikke separeres fra det komplekse liv i det sosiale og politiske liv, og bare forfølge sine egne mål. For at den globale økonomi skal bli sunn og utvikle seg må den forankres bredere og ta opp i seg sosiale målsetninger og verdier.» Slik formulerer Kofi Annan seg om utfordringene i det nye århundre. Han sier videre: «Opprøret i Seattle under Verdens Handelsorganisasjons (WTO) konferanse ga et kraftfullt budskap til verden: Globalisering må innebære noe mer enn å skape større markeder». Det må skapes nye sammenheng og Kofi Annan benytter i denne sammenheng begrepet «Global public policy network». Dette litt tekniske uttrykk som blir benyttet i generalsekretærens rapport til FN-forsamlingen, sikter på et samarbeid, et partnerskap mellom det sivile samfunn, de demokratiske/politiske institusjoner og det økonomiske liv.

Kofi Annan arbeider tydeligvis for å styrke og vitalisere FN's arbeid ved at impulser og dynamikk fra det sivile samfunn kan komme til orde i verdenssamfunnets forum. Generalsekretærens rapport «We, the people» vil bli lagt til grunn for en av de største verdenskonferanser i FN's regi i september i år 2000. Mer enn 180 statsledere har tilsagt sitt nærvær.

«State of the world forum» samler det sivile samfunn

Denne verdenskjente organisasjonen State of the world forum har som medlemmer en rekke ledende personligheter fra ulike land og samfunnslag. Som et ekko av Kofi Annans impuls ønsker dette forum nå å markere det sivile samfunns tilstedeværelse under og etter FN-konferansen.

Parallelt og overlappende med den store FN-konferansen holder State of the world forum sin konferanse «Forum 2000» i New York. Hensikten er å samle ledere i de tre samfunnsområder - det sivile, politiske og økonomiske - til en reell dialog om de store globale utfordringer. Stikkordet er «shaping globalization». Konferansen åpnes av dets formann Mikhail Gorbachov.

«I begynnelsen av det 20. århundre var nasjonenes regjeringer primære aktører på verdens scene. Nå i begynnelsen av det 21. århundre må regjeringene dele scenen med to ikke-statlige aktører: det sivile samfunn og det økonomiske liv. Bare om disse tre hovedsektorer i samfunnet kan finne hverandre i utformingen av en fremtid for mennesket,

kan svarene om menneskets fremtid begynne å vise seg», heter det i et dokument fra Forum 2000. Forumet regner med deltakelse av over 1000 ledere fra hele verden - mennesker som representerer viktige deler av de tre samfunnsområder.

Hvordan kan disse ideene realiseres?

Det sivile samfunn har vist at de kan representerer "grasrota" i de pågående samfunnsendringene. Protestene mot genmodifisert mat, mot den ofte omtalte "MAI-avtalen og senest mot konferansen i Seattle har fått virkninger.

Nå gjelder det å finne verktøy og strukturer for demokratiske prosesser, hvor regionale prosjekter kan få sosial, kulturell og økonomisk bærekraft. Her kommer Agenda 21 inn som et nøkkelord.

Forum 2000 is being convened in the belief that the future of global governance must include governments, civil society and the private sector, each operating in its own sphere with distinctive rights and responsibilities, and coming together in a process of mutual discernment and deliberation.

GLOBAL TREGRENING

Hvad er det, der foregår ???

Af Karen Lendal

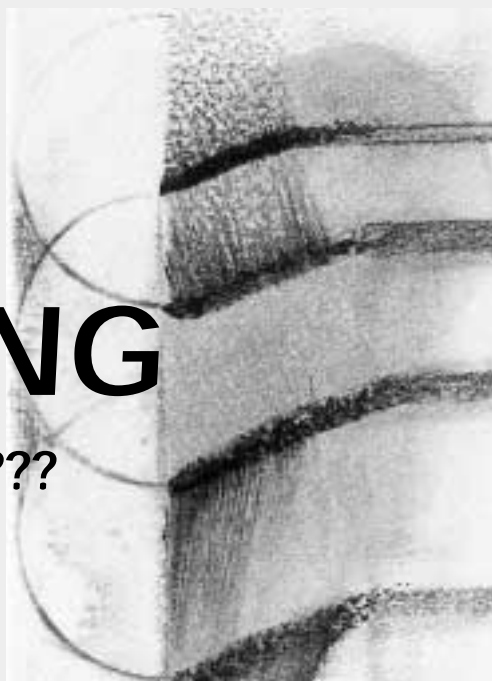
Statsoverhoveder fra mere end 180 stater mødtes for at udforske FNs rolle og dagsorden for det 21. århundrede. Kofi Annan, generalsekretær i FN, påpegede vigtigheden af:

- at FN medvirker til at give globaliseringen "et menneskeligt ansigt"
- at "den globale offentlige politik" arbejder ud fra et trisektoralt samarbejde mellem *det civile samfund, regeringer og erhvervslivet*.

Det trisektorale samarbejde mellem det civile samfund (kulturlivet), regeringer (politik) og erhvervsliv (næringsliv) anvendes nu i stigende grad som nødvendig strategi i FN, Verdensbanken og andre globale institutioner.

Hvad er det, der foregår?

Efter WTO demonstrationerne i Seattle i 1999, vokser en enighed frem i de globale institutioner om, at det civile samfund må være repræsenteret og være med til at tage de store og små beslutninger sammen med erhvervsliv og regeringer.

Det er en stor udfordring for det civile samfund, som må afveje sin rolle som forsvarer for menneskelige værdier, mening og bæredygtig udvikling og samtidig være medskabende af fremtidens samfund.

Hvordan kan de 3 sektorer sammen fremme menneskelig og global bæredygtig udvikling i det 21. århundrede?

Der findes ingen hurtige svar, men det trisektorale samarbejde kan være en nøgle til fremtidssamfundets sociale tregning.

Sideløbende med FNs Millenium Summit (tusindårs topmøde, red.) for statsledere, havde det globale FORUM 2000 med Mikhail Gorbatsjov i spidsen arrangeret en stor konference, hvor erhvervsliv og civilsamfund mødtes med politikere i "et globalt landsbyforum" for at drøfte mulighederne for et trisektoralt samarbejde.

Økologisk samling 2000

Weekend-møde d. 6. - 8. oktober på Båring Højskole

Tema:

ØKOLOGI OG ØKONOMI

- mellem lokal økologisk "drøm" og global økonomisk virkelighed

Mød og oplev i weekendens løb:

Ross Jackson • Inge Røpke • Jørgen Birk Mortensen • Christian Ege • Lars Pehrson
Peter Johannes Schjødt • Lars Meldal • Ole Kirkelund • Jørgen Steen Nielsen

Tilmelding sker ved forud indbetaling af 525,- kr.

på giro nr. 1-222-07-66 eller pr. check inden mødet, senest fredag d. 29. september 2000.

Yderligere oplysninger på www.eco-net.dk

Danmarks Deklarationen

- græsroddernes opfordring til langsigtet bæredygtighed

Af Lars Pehrson

Da alverdens lande mødtes til det berømte topmøde i Rio de Janeiro i Brasilien i 1992 og senere i New York i 1997 om verdens miljø blev det aftalt, at de enkelte lande senest i 2002 skulle præsentere deres nationale plan for en bæredygtig udvikling på et nyt topmøde. Der er nu kun 2 år til dette "Rio+10" topmøde, som det hedder i jargonen. Den danske regering har ikke spillet ud endnu.

En klode

Vi er alle borgere på den samme klode - indbyrdes afhængige af hinanden og af naturen.

For alle mennesker - nu og i fremtiden - ønsker vi lige muligheder for et værdigt liv med glæde, sundhed og en rig natur.

Vi ved at klodens økosystemer er både sårbare og uerstattelige. Derfor er vi forpligtet over for hinanden og naturen.

For at hjælpe regeringen på vej og for at give den et folkeligt med- og modspil har "Netværket for økologisk folkeoplysning og praksis" taget initiativ til et spændende projekt: Udarbejdelsen af en såkaldt "Danmarks Deklaration - erklæring om en dansk dagsorden for en bæredygtig udvikling i det 21. århundrede". Danmarks deklARATION er tænkt som NGO'ernes og græsroddernes udspil og bidrag til en national plan for bæredygtighed. Deklarationen - der endnu ikke er færdig - bliver til på flg. måde:

I takt med at mennesker, natur og teknologi knyttes stadig tættere sammen i ét globalt og komplekst væv, bliver det også indlysende, at det er i alles interesse, at alle dele af fællesskabet trives.

En bæredygtig livsstil indebærer, at vi påtager os et medansvar for at bevare balancen i alle de kredsløb og samspil, vi er en del af - miljø-mæssigt og socialt.

Netværket for økologisk Folkeoplysning og Praksis, i daglig tale Øko-net, har i foråret 2000 nedsat et råd bestående af 41 personer, der alle er aktive i græs-

rodsarbejde, kommunalt Agenda 21 arbejde etc. Undertegnede er een af de 41, som primært via email, men også på et par rigtige møder, har diskuteret udkastet til Danmarks Deklarationen. Fra 17-20. august afholdtes økotræf i Roskilde, hvor ialt ca 500 mennesker over 4 dage havde lejlighed til at diskutere bæredygtighed i et utal af aspekter på workshops og i dialogværksteder. Sigtet med økotræffet var en kulmination af debatten om Danmarks Deklarationen inden den gøres endeligt færdig og overrækkes politikerne senere på efteråret.

Direkte adspurgt vil de fleste sige ja til en bæredygtig udvikling - selvfølgelig skal udviklingen være bæredygtig! Men i praksis er det sværere, for bæredygtig vil sige at leve på en sådan måde, at man ikke forhindrer andre mennesker (andre steder og i fremtiden) i at leve på samme måde!

Mennesket, vores fællesskaber og naturen skal stå i centrum for samfundets udvikling.

Vi ønsker udvikling

- med vægt på lighed, retfærdighed og livskvalitet for alle mennesker på kloden i nutiden såvel som i fremtiden
- som viser omsorg for de naturlige processers balance og respekterer naturen som værdifuld i sig selv
- hvis planlægning og styring baseres på demokratiske principper om indflydelse og deltagelse i et langsigtet og globalt perspektiv.

Det var værre - for vi ved jo godt, at vi i de rige lande forbruger uhæmmet af naturens ressourcer. Et i global sammenhæng lille mindretal bruger langt det meste. Faktisk har kun 1/10 af jordens befolkning et ressourceforbrug på højde med vores. Og ikke nok med det - vi arbejder af al magt på at komme til at forbruge endnu mere. Økonomisk vækst og øget forbrug er fortsat hovedhjørnestenen for den økonomiske politik for stort set hele det politiske spektrum.

Konflikten mellem bæredygtighed og markedsideologi omtales aldrig i de officielle miljøredegørelser. Så hvis vi mener "bæredygtighed" alvorligt, er det virkelig et sporskifte der skal til og ikke blot "en afdæmpning af forbrugsvæksten". Vi skal faktisk forbruge meget, meget mindre her i vor del af verden. Samtidig ved vi

også, at økonomien i den grad er afhængig af vækst for overhovedet at kunne fungere - hvis f.eks. alle, der iøvrigt er raske og rørige, begyndte at cykle i stedet for at køre bil, vil alene en så simpel ting udløse en kædereaktion af arbejdsløshed og deraf følgende problemer.

Der er stor ulighed i verden i dag, og opfyldelsen af grundlæggende behov for verdens fattige er afgørende. Vi ønsker at Danmark, som et af verdens rigeste lande, skal gå foran og vise solidaritet med verdens fattige og katastroferamte.

Traditionelle former for økonomisk bistand har vist sig ikke at slå til. Det betyder, at der skal udvikles nye måder at give hjælp til selvhjælp på - og især retfærdige vilkår for samhandelen. Det betyder også, at vi giver plads til at andres velstand og træk på klodens økosystemer kan vokse, ved selv at begrænse vores træk på de samme systemer.

Dette dilemma har præget diskussionen om Danmarks Deklarationen. Hvor skarpt skal man trække tingene op? Skal man være "realistiske" for ikke at skræmme politikerne væk fra dialogen? Og er en sådan "realisme" ikke bare totalt urealistisk, hvis vi vil tage bæredygtighed alvorligt?

I en periode har vi gjort penge til al tings målestok og til et mål i sig selv. Men for langt de fleste danskere er det ikke længere materielle behov, der er de mest påtrængende. Den udvikling, der skabte vores velstand, har endda på mange måder nået et punkt, hvor mere af det samme gør større skade end gavn. Det vi ønsker nu, står på mange måder i modsætning til produktivtetskrav, et accelererende tempo og voksende risici i et samfund, hvor der konkurreres for at maksimere økonomisk vækst.

Nu er det tid at vægte andre værdier højere og til at udnytte det samfundsmæssige overskud til at opnå disse mål.

Bæredygtighed handler om meget mere end blot at sortere sit affald og købe blyfri benzin. Det er et opgør med hele overfladekulturen. Der går en lige linje gennem overfladekultur - forbrugskultur - aktiekultur. Det sidste har vi set i fuldt flor i USA, hvor store dele af befolkningen drømmer om at få del i spillegevinsterne på børsen, og hvor de sindsygt oppiskede aktiekurser har drevet en forbrugsvækst frem uden sidestykke. Den danske regering vil "fremme aktiekulturen" - det vil være en katastrofe for bæredygtig udvikling i Danmark.

En ny økonomisk tyngdelov

I et bæredygtigt samfund må det økonomiske system klart afspejle de rammer vores naturgrundlag og vores fælles værdier sætter for produktion og forbrug. Her belønner den økonomiske logik, at man tager hensyn til miljøet og fællesskabet. Her kan den enkelte ikke bare bruge løs af ressourcerne uden i det mindste at betale en høj pris for overforbrug eller nedslidning af vores fælles ressourcer. Det bæredygtige bør være det oplagte valg, fordi det er nemt, godt og billigt. I øjeblikket er det desværre ofte omvendt, sådan at vi belønnes økonomisk af ødelæggelse, egoisme og kortsynethed. Det viser, at det ikke kan overlades til markedet alene at bestemme hverken omfanget eller arten af produktion og forbrug.

Den herskende markedsreligion skaber nogle særdeles håndfaste barrierer for bæredygtig udvikling ved at behandle alt som varer, også det som IKKE er varer: Rettigheder, arbejde, penge etc. Varer/tjenester kan defineres som noget, der produceres, frembringes, indsamles, for så at møde et behov hos forbrugeren, hvorefter varen i løbet af kortere eller længere tid forsvinder, forbruges. Markedsøkonomien er et effektivt, om end ikke i alle tilfælde lige hensigtsmæssigt system til produktion, fordeling og forbrug af varer og tjenester.

Hvis vi derimod lader markedet regulere prisen på en rettighed, f.eks. retten til at dyrke jorden, sker der noget andet. Jorden er en begrænset ressource - fornys ikke og forbruges ikke (men kan ødelægges). Alt hvad der knytter sig til et stykke jord: Renten på prioriteterne, jordskatterne, landbrugstilskud, gødningsregler osv. vil straks give sig udslag i prisen på jorden - alle omstændighederne kapitaliseres. Lavere rente giver højere jordpriser. EU-støtte og omlægningsstøtte til økologisk jordbrug giver højere jordpriser, og så fremdeles. Denne udvikling har efterhånden gjort jord og landbrugsejendomme så dyre, at det næsten er umuligt for unge landmænd at etablere sig - de taber i konkurrencen om jorden til etablerede landmænd, der køber jorden op. Dansk økologisk jordbrug hviler på en tikkende bombe, der hedder generationsskifte - når de nuværende ejere vil pensioneres, er gårde- ne umulige at købe. Økologisk jordbrug presses ud i stadig mere industrialiserede, energiforbrugende og dermed reelt mindre og mindre bæredygtige produktionsformer.

Eksemplet er nævnt for at illustrere vanskelighederne ved at prøve at fremme mere bæredygtig produktion, her økologisk jordbrug, ved støtte til omlægning, produktudvikling, indførelse af økologiske produkter i offentlige køkkener osv. Det er alt sammen prisværdige og velmente tiltag, men hvis vi ikke gør noget ved den basale konflikt mellem markedsideologien og rettighederne, kan vi ikke på langt sigt skabe en reel bæredygtighed. Muligheden for at opretholde en bæredygtig landbrugsproduktion vil simpelthen forsvinde ved generationsskifte.

En mulighed for at løse den beskrevne konflikt kan være at tage jorden og den faste ejendom ud af markedsomsætningen og placere den i et andelselskab eller en fond. Dermed skal den ikke handles hver gang, der kommer nye landmænd på gården. Der er i Danmark kun gjort ganske få forsøg med sådanne neutrale ejerformer (Søgaard Andelsbrug, Svanholm Gods), mens man i Tyskland har erfaringer fra over 100 gårde. Dansk landbrugslovgivning er fast bundet til det personlige ejerskab og ønsker om at friholde jorden fra omsæt-

ning og spekulation ses på med mistænksomhed.

Det er spændende om Danmarks Deklarationen vil tage sådanne grundlæggende temaer op til seriøs diskussion. Uden en klar ide om, hvordan samfundsorganismens 3 dele - det økonomiske liv, det sociale/politiske/retslige liv og det kulturelle liv - kan forholde sig optimalt i forhold til hinanden, får vi ingen bæredygtig udvikling på langt sigt.

Markedskræfterne må afgrænses til kun at beskæftige sig med produktion, omsætning og forbrug af varer. At kunne udnytte naturressourcerne også om 100 år er derimod ikke noget, vi kan overlade til markedskræfterne - det er en rettighed og vi må beslutte, at det skal være sådan. Det er altså politik.

Det bliver også spændende at se, om der virkelig opstår en frugtbar dialog mellem politikerne og græsrodderne om bæredygtig udvikling. Danmark har faktisk på mange måder et godt udgangspunkt for at igangsætte noget, der kunne danne forbillede - hvis vi tør forlade den økonomiske vækst som succeskriterium.

Hvordan bliver Danmarks Deklarationen til?

Danmarks Deklarationen bliver til over et længere forløb, hvor den debatteres og udvikles i en række forskellige dialog-fora. Bag initiativet står Netværket for Økologisk Folkeoplysning og Praksis (Øko-Net) med økonomisk støtte fra bl.a. Den Grønne Fond. Debatten kulminerer på ØkoTræf2000, 17.-20. august, hvor den sidste præsentation og høring af Danmarks Deklarationen finder sted. Efter ØkoTræf2000 foretages en tredje revidering af Danmarks Deklarationen, inden den sendes til ratificering blandt danske organisationer, institutioner og evt. visse virksomheder - for herefter at blive overrakt til regeringen.

Anbefalinger til en national strategi for bæredygtig udvikling i Danmark

1. Princippet om bæredygtighed skal indskrives i Grundloven og indarbejdes i retspraksis.
2. Et integreret sæt af bæredygtigheds-indikatorer skal udvikles
3. Kredsløbssamfundet skal indføres
4. Forskning i- og udvikling af kredsløbs-teknologier skal støttes
5. Tid skal gøres billig og knappe naturressourcer og forurenende produkter dyre
6. Det offentlige skal gå foran som grøn forbruger og grøn virksomhed
7. Danmark skal være eksperimentarium for bæredygtighed
8. Danmark skal gå foran for global solidaritet

Uddrag af udkast til Danmarks Deklarationen (bringes i boks)

Lokal Agenda 21

– hva skjer i Norge?

av Arne Øgaard

Rio de Janeiro i juni 1992

Lokal Agenda 21 innebærer å sette en dagsorden for det 21. århundre slik at det blir mulig å komme inn i en mer bærekraftig utvikling. Denne dagsordenen skal settes opp lokalt i samarbeid mellom politikere og aktive mennesker i lokalsamfunnene. Dette var en ide som ble fremlagt da 40.000 mennesker fra alle verdensdeler var samlet i Rio de Janeiro i juni 1992. Men har denne ideen ført til konkret handling?

Miljøvern i kommunene

Totalt i verden er det minst 2000 kommuner som har startet arbeidet med Lokal Agenda 21. Sverige kom tidlig i gang, og der er alle kommunene involvert. Norge var litt tregere, men også her skjer det ting. I Norge var det før 1992 oppstartet et program som kalles miljøvern i kommunene (MIK). I dag er det ikke alltid så lett å se hvilke

miljøtiltak som er inspirert av Lokal Agenda 21 og hvilke som likevel ville kommet i gang som et resultat av MIK. Forskjellen skulle være at de første prosjektene skulle fremstått som et samarbeid mellom politikere og befolkning, mens MIK-tiltakene skulle vært drevet frem av miljøbyråkratene i kommunene. I begynnelsen av 1998 var det bare 17 prosent av de norske kommunene som hadde drøftet Lokal Agenda 21 og bare 5 prosent av disse hadde fattet vedtak om å arbeide videre med saken.

Fredrikstad-erklæringen

I dag har nesten halvparten av kommune-

ne tilsluttet seg grunnprinsippene i Lokal Agenda 21 gjennom å undertegne et dokument som kalles Fredrikstad-erklæringen. I kommunene Fredrikstad, Flora, Hurum, Kristiansand, Røros, Stavanger og Steigen har myndighetene satt inn ekstra midler for å få frem erfaringer med Lokal Agenda 21. I Bergen og Gamle Oslo er det også iverksatt prosjekter og kommunene kan hvert år søke om midler til dette arbeidet. Dette har resultert i mye opplysning om bærekraftig utvikling både for politikere, næringslivsfolk og andre.

Grønn inspirasjon

Det er også igangsatt en rekke prosjekter for å inspirere til "Grønne familier", "Grønne borettslag", "Grønne organisasjoner" og "Grønne menigheter". Dette har utvilsomt medført at flere handler miljøbevisst både privat og i grupper, men de tiltakene som er gjennomført retter seg primært mot å bedre bærekraften med hensyn til miljøet her hjemme, bare få prosjekter sikter mot å skape en mer rettferdig og dermed også bærekraftig fordeling mellom de fattige i syd og de rike i nord.

Konkrete eksempler

I boka Rein velstand av John Hille fra Idébanken, er det beskrevet 87 konkrete prosjekter som er planlagt eller gjennomført, disse er tenkt som eksempler for et videre arbeid med lokal Agenda 21. Disse prosjektene er hentet fra hele Norden og en del andre land. Her fant jeg noen konkrete eksempler på hva som foregår i Norge. Under hovedoverskriften mat, nevnes Aurskog-Høland Økoutvikling, de økologiske hagebrukslagene i Oslo, aksjonen for Trygg mat i Troms og et lignende prosjekt med trygg mat fra regionen i på Røros. I det siste prosjektet viste det seg vanskelig å få de store butikk- og hotellkjedene til å ta inn mindre kvanta av lokalprodusert kvalitetsmat. Det passet dårlig inn i deres strømlinjeformede systemer.

Energiforbruket

Energi er område hvor mange både kan spare penger og spare miljøet. I Norge er vi blant de 4-5 landene i verden som bruker mest energi per person, og siden 70-tallet har energiforbruket økt mer her enn ellers i den rike verden. Dersom to like familier bor i samme type hus, kan det hende at den ene bruker 3 til 4 ganger mer energi enn den andre. Bevisstgjøring kan endre på dette. I Stjørdal i Nord-Trøndelag gjennomførte skolene et prosjekt hvor elevene førte en energidagbok. I de familiene som var med på prosjektet sank energiforbruket i de etterfølgende tre årene med en prosent, mens det i den øvrige befolkning på stedet steg med to. I de kommunale bygningene (inkludert skolene) klarte man imidlertid å redusere energiforbruket med hele 22 %.

Varmepumper

Varmepumper er en miljøvennlig teknikk som kan skaffe varmt vann til boliger og offentlige bygninger. I Ålesund henter de varme ut fra havvannet til ca. 50 næringsbygg og blokker, mens 3000 beboere på Ammerudlia borettslag i Oslo henter varme fra avtrekkslufta i ventilasjonsanlegget. På Grorud som ligger like i nærheten, henter 500 leiligheter varme fra jorda. Oppland fylkeskommune har investert 27 millioner i Energiøkonomisering i løpet av 15 år og regner med å ha tjent 150 millioner på dette. På Lillo sykehjem i Oslo er det bygget inn 200 kvadratmeter med solfangere som leverer vel 80.000 kilowatt-timer i året, mens man på Hadeland har blitt eksperter på Bio-energi. Her kan man kjøpe lokalprodusert biodiesels og et flisfyringsanlegg varmer opp den videregående skolen.

Byøkologi

Stavanger er kanskje den kommunen som ligger lengst frem i planleggingen. På øya Hundvåg som ligger rett utenfor sentrum skal det bygges 1000 boliger etter byøkologiske prinsipper. Her skal det være lavt strømforbruk, fjernvarme fra sjøen skal ledes inn i husene i form av varmt vann, som også skal brukes til gulvoppvarming. Forholdene skal tilrettelegges slik at det blir gunstig å bruke kollektivtransport. Det skal

være nøktern boligstørrelse og naturlig avløpshåndtering. En vil også kreve dokumentasjon for byggematerialenes sunnhet og mulighet for gjenbruk. I bydelen Storhaug har beboere, organisasjoner og næringsliv gått sammen og har utarbeidet fem gatebruksplaner.

Transport

Bærum kommune innførte i 1996 en ordning hvor de ansatte fikk betalt fem kroner per kilometer for å bruke sykkel i tjenesten, mens det i Kristiansand gis den samme betalingen som for bruk av bil, kr 3,05 per kilometer. Bysykler er også satt ut til allmenn benyttelse i flere byer. Av de Cultura støttede prosjektene er det bilkollektivene som har fått omtale i Rein velstand. Banker som Cultura og Merkur er ikke nevnt, men det beskrives byttinger og mange små tiltak i kommuner og bedrifter som er eksempler på at alle kan gjøre litt for å få til en mer bærekraftig utvikling. Ved hvert eksempel er det navn og adresse på kontaktpersoner, og på denne måten er denne boka blitt et nyttig verktøy for den som selv vil gå i gang med å få noe gjort.

Noe skjer altså, og på enkelte steder er det godt i gang, men i forhold til alt som sies og skrives om Lokal Agenda 21, er det foreløpig ganske lite som er gjort.

Novus-vita

Det er skrevet mye om alt som kan gjøres i Norge. Jeg har lest tykke rapporter og betenkninger om Lokal Agenda 21. Men det er vanskeligere å finne frem til informasjon om hva som faktisk har skjedd. I et lite informasjonsark om konsulentfirmaet Novus Vita er det beskrevet flere konkrete prosjekter:

- Utarbeidelse av miljøhandlingsplan for 10 bedrifter i Hurum kommune.
- Strategi for kommunens og næringsrådets videre arbeid for et bærekraftig næringsliv.
- Utvikling av en modell for miljømelding i Hurum kommune
- Utvikling av indikatorer for bærekraftig utvikling i Sørums kommune.
- Utarbeidning av system for kommunal miljørapportering beregnet på alle kommuner.
- Forprosjekt vedrørende miljøsertifisering i Drammen kommune
- Bistand for felles avfalls- og gjenvinningsplan i tre Numedalskommuner
- Bistand for Lokal Agenda 21-samarbeid mellom beboere, næringsliv og kommunen i Sarpsborgs Østre bydel.

De to ingeniørene Tore Askim og Lars Wang i Drammen har utvilsomt vært med på å dra i gang konkret arbeid og selv er de et eksempel på det å arbeide for et bærekraftig samfunn i seg selv kan være en bærekraftig virksomhet.

Framtiden i våre hender

- organisasjon med fokus på bærekraft og livskvalitet

Framtiden i våre hender (FIVH) er en tverrpolitisk organisasjon som arbeider for miljøansvar, en mer rettferdig fordeling av verdens ressurser og livskvalitet. Organisasjonen har rundt 15.000 medlemmer og det er opprettet 15 lokalgrupper rundt i landet. FIVH ble stiftet i 1974, med formål å mobilisere til innsats mot U-landenes fattigdom og naturødeleggelsene både i rike og fattige land. En slik innsats skulle bygge på - og fremme - en mindre materialistisk livsstil.

FIVH er i dag sterkt engasjert i LA21 arbeidet, med fokus på nord/sør, bærekraftig forbruk og livskvalitet. De viktigste delene av LA21 aktivitetene er:

Din kvote

Skoleheftet "Din kvote" formidler hvordan hver enkelt verdensborger kan holde seg innenfor sin kvote av jordas begrensede ressurser når hver verdensborger har lik rett til den samme mengde ressurser innenfor jordas tålegrense. Flere fylker har tatt heftet inn i sin Regional Agenda 21. På <http://www.fivh.no/co2> finner du en miljøtest for ungdom, der du ved å svare på spørsmål om reisevaner kan se om du bruker mer enn din kvote.

NorWatch-lokal

NorWatch (omtalt i tidligere utgave av bladet) overvåker norsk næringslivs virksomhet i sør, og setter søkelyset på norske bedrifters miljøsynder i utlandet. "NorWatch-lokal" engasjerer bedriftenes lokalsamfunn i Norge. Fagforeningen til Norsk Hydro Karmøy har for eksempel engasjert seg i Hydros planlagte gruveprosjekt i Utkal i India, hvor flere tusen mennesker må tvangsflyttes. Det er laget eget aksjonshefte for organisasjoner/personer som ønsker å arbeide med "NorWatch-lokal".

Rettferdig handel, Max Havelaar Norge.

FIVH er en av 12 organisasjoner som har stiftet merkeordningen for rettferdig handel. Ordningen knytter seg til det internasjonale nettverket av slike merkeordninger og fikk navnet etter den nederlandske romanfiguren Max Havelaar. Max Havelaar Norge garanterer småprodusenter i sør en minstelønn og anstendige arbeidsbetingelser.

Fondet for lokal aktivitet.

Fra FIVHs tv-aksjonsmidler er det satt av et beløp til et "Fond for lokal aktivitet". Her er det mulig å søke om midler til gjennomføring av LA21-aktiviteter med vekt på informasjon om nord/sør relaterte tema. Søknadsfrist to ganger i året: 1.april og 1. oktober.

FIVH tilbyr også foredrag til alle disse temaene. Foredragene kan tilpasses ulike målgrupper.

Kontaktpersoner:

Carin Leffler (LA21-koordinator, Din kvote, rettferdig handel, nord/sør) carin.leffler@fivh.no

Tarjei Leer-Salvesen (NorWatch-lokal) tarjei.leer-salvesen@fivh.no

Tor Traasdahl (daglig leder, FIVH) tor.traasdahl@fivh.no

Alle kan nås på tlf 22 20 10 45.

Kilde: *Framtiden i våre hendes internettsider*, <http://www.fivh.no>.

Agenda 21 - et eksempel fra Filippinene

av Svein Berglund

I ledergruppen for konferansen «Forum 2000» (se indledende artikkel) finner vi Nicanor Perlas fra Filippinene. Han er en av hovedarkitektene for Filippinenes forsøk på å skape en bæredyktig modell for samfunnsutviklingen. Hovedideen her er nettopp å udskille og impulsere tre samfunnsområder til et fruktbart samarbeid. Denne arbeidsmodell ble innført i 1996 og preger allerede arbeidet på regjeringsplan og i mange andre sammenheng - ikke minst på lokalplanet. Vi skal se litt nærmere på dette.

Filippinene tok et konkret skritt i retning av Agenda 21 etter miljøkonferansen i Brasil i 1992. Presidenten opprettet Rådet for bærekraftig utvikling (PCSD). En av initiativtakerne her var Nicanor Perlas - han er nå visepresident i PCSD.

Men en virkelig oppvåkning for de store oppgaver skjedde da regjeringen ville gå inn for de nyliberalistiske rammebetingelser som Verdens Handelsorganisasjon ville kreve (WTO). Dette ville bl.a. føre til at Filippinene måtte akseptere import av matvarer med innhold av planteverngifter som var forbudt å bruke i eget land. Tilsvarende med gen-modifiserte produkter. Dette var ifølge Nicanor Perlas «fødselsstunden» for Filippinenes egen utforming av Agenda 21: PA21 (Philippine Agenda 21). Vi siterer fra et intervju med ham.*

Spm: *Hvilken konkret betydning har PA21?*

Perlas: Teoretisk er PA21 i dag regjeringens øverste politiske dokument. Dets betydning ligger på to hovedområder. Agendaen gir mulighet for å omforme den elitære globaliseringen til egen nytte for landet. For eksempel spesifiserer dokumentet hvordan utenlandske investeringer ikke skal ødelegge de lokale strukturer. I stedet skal investorer opptre som en understøttende partner for å virkeliggjøre lokale arbeidsmål.

Da kommer vi til det annet viktige aspekt av PA21. Og det er å forbinde målsetningen om en bærekraftig utvikling med en tri-sektor prosess. PA21 oppfatter samfunnets hovedaktører bestående av det kulturelle, det politiske og det økonomiske området.

Nøkkelinstitusjonen for det kulturelle liv kalles *det sivile samfunn*, mens de avgjørende institusjoner innenfor politikk og økonomi er *stat og regjering* samt *næringsliv og markedet*.

Dette trefoldige grep betyr at en bærekraftig utvikling *også* må ta hensyn til kulturelle og sosiale forhold i samfunnet.

Spm: *Kan du utdype dette nærmere?*
Perlas: I vår utforming av Agenda 21 vil tri-sektor samarbeidet måtte ta hensyn til syv dimensjoner i videreutviklingen av samfunnet: økonomisk, politisk, kulturelt, sosialt, økologisk, humanistisk og spiritielt. Vi ønsker å unngå den ensidige fokusering på økonomi og politikk som vi ofte møter f.eks. fra Verdensbanken, Det internasjonale valutafond og fra Verdens Handelsorganisasjon.

Vi har konsensus for at Agenda 21 bare kan virkeliggjøres på Filippinene når vi makter et samarbeide med alle tre nøkkelområder i samfunnet. Derved kan vi skape en bred ansvarsholdning for viktige utviklingsoppgaver.

PA21 og det sivile samfunn

Det er interessant at det ikke bare dreier seg om den økonomiske utviklingen av Filippinene, men at man forsøker å se ringvirkninger av en tenkt utvikling på en rekke livsområder. Dette til tross for at landet er svært fattig.

Man har tro på at en kultur tuftet på rettferdighet, moralitet, kreativitet og spiritualitet vil frembringe et kraftfullt næringsliv og en politikk basert på demokrati.

Det blir også sagt at man ønsker ikke en

økonomisk utvikling som forårsaker skader som man i ettertid må rette opp, men vil forsøke mest mulig å unngå skadene underveis.

Derfor skal alle viktige utviklingsplaner behandles i Rådet for bærekraftig utvikling (PCSD) og vurderes med hensyn til bl.a. økologisk bærekraft, sosiale virkninger, og økonomisk gjennomføringsevne.

I de demokratiske prosesser innenfor PA21 medvirker et stort tall av institusjoner og organisasjoner innenfor det sivile samfunn. I tillegg skal man ha blikket spesielt rettet mot ni hovedgrupper av samfunnet og spesielt dra omsorg for grupper som ikke råder over lobby-ressurser. Det gjelder: kvinner, ungdom, innfødte, bønder, fiskere, akademikere, medier, religiøse grupper og de fattige i byområder.

President Fidel V Ramos sa ved etableringen av PA21 den 26. september 1996 at han ikke ønsket at Filippinenes åndelige egenart og evne til sosial omsorg skulle ofres på alteret for en ensidig økonomisk fremgang.

*Tidsskriftet "Die Drei" nr.2-2000, Stuttgart.

Nicanor Perlas er en sterkt samfunnsengasjert biodynamiker på Filippinene. Han tok initiativet til «Center for Alternative Development Initiatives» hvor han i dag er president. Denne institusjonen sto bak de første utkast til PA21. Han har også studert medisin og er president i en lokal bank hvor de praktiserer en sosial bankvirksomhet ved å tillempe «Grameen-bank» modellen.

Han har utgitt syv bøker og medvirker som foredragsholder i en rekke sammenheng.

Han er visepresident i Filippinenes styringsorgan for PA21 - PCSD. Han er med i ledergruppen for konferansen «Forum 2000» i New York og vil også delta på FN's store konferanse i september som representant fra Filippinene.

LUFTIGE AUKTIONER

af Lars Pehrson

Efter at flere Europæiske stater har afholdt auktion over visse frekvenser (bølgelængder), fremsættes her forslag om at gøre noget lignende med vores luft

Grænseløs mobiltelefoni

I det Herrens år 2000 mødes teleselskabernes trang til at udnytte det tilsyneladende endeløse marked for mobiltelefoni med diverse finansministres trang til at få nogle hurtige milliarder i statskasserne i et sælsomt og grotesk spil.

Alle med respekt for sig selv, uanset alder og andre omstændigheder, har en mobiltelefon. Atmosfæren fyldes med uendelige mængder af plidder-pladder. Men teknikken udvikles hele tiden, og de små apparater er snart forældede. Nu er såkaldt 3. generations mobiltelefoni på vej, der kan overføre billeder, data og lyd lynhurtigt - adgang til internettet fra mobiltelefonen og andre lyksaligheder kan blive hver mands eje. De privatiserede teleselskaber, der på rekordtid har udviklet sig til transnationale virksomheder, er parat.

Her er det så, finansministrene kommer ind. Markedet er nemlig ikke helt frit - selve retten til at udøve den nye form for mobiltelefoni skal erhverves i form af en licens. Og de licenser - dem har staten (sådan på eget initiativ) defineret som tilhørende sig. Egentlig kunne det vel diskuteres, om staten pr. definition "ejer" noget, som slet ikke har været der før - men det lader vi ligge i denne artikel. Og for at uddele rettighederne - licenserne - vil finansministrene have penge, penge til at reparere på de foregående årtiers forsyndelser i form af statsgæld.

De mest opfindsomme finansministre har ganske enkelt sat licenserne på auktion - og med resultater, der overraskede dem selv. I Storbritanien indbragte auktionen hvad der svarer til 280 milliarder kroner, og den nyligt afsluttede tyske auktion indbragte ikke mindre end 375 milliarder kroner (375.000.000.000 kr.). Det er de store markeder, som teleselskaberne går efter. Således måtte den hollandske finansminister "nøjes med" 20 milliarder kroner, eller kun 1/3 af det tyske provenue, målt efter befolkningstal. Den danske finansminister regner med, at han kan hente et provenue

af tyske dimensioner, ca 25 milliarder kroner - vi får se.

Umiddelbart ser det jo forjættende ud: Masser af penge i statskassen til afdrag på gælden og dermed færre renteudgifter på statsbudgettet i fremtiden. Men nogen skal jo betale - de uhyrlige summer skal forrentes og afdrages via telefonregningen. Almindelige telefonbrugere kan jo håbe på, at udgifterne til 3. generations mobiltelefoni ikke væltes over på dem, men det kan blive svært at fastslå i så u håndgribelige priskalkulationer som teleselskabernes.

I virkeligheden er det en raffineret form for beskatning, der sker ved den slags lejligheder, herunder også privatiseringen af TeleDanmark for nogle år siden.

Statskassen får nogle hurtige penge, uden at borgerne kan se det på skattebilletten, men alle der telefonerer, skal betale af på "investeringen" i al fremtid. I tilfældet Tele-

Danmark solgte staten en stort set gældfri virksomhed, der var bygget op og betalt af borgerne gennem et århundrede, i tilfældet med licenserne sælger staten noget immaterielt, som ingen før har tænkt på som en værdi.

Det er ikke alle lande, der har kastet sig ud en svimlende licensauktion. Andre lande, f.eks. Sverige, Irland, Frankrig, har i stedet lavet det, der i forretningslang er kommet til at hedde "skønhedskonkurrencer": Man udbyder licenserne til dem, der kan sikre den hurtigste udbygning af telefonien til de laveste priser. Det har også givet penge i statskasserne, men ikke i samme omfang. Teleselskaberne er de samme - så om de mere tilbageholdende finansministre blot må se sig snydt, fordi teleselskaberne kaster alle deres kræfter ind på de markeder, hvor de har måttet betale dyrt, vil tiden vise.

Nye ideer?

Måske ligger der her en

model for hvordan staten kan få bugt med det meste af statsunderskuddet på een gang, samtidig med at vi får løst miljøproblemerne til gavn for alle?

Se mulighederne: Privatiser luften over Danmark! Sæt det danske luftrum på auktion og giv det vindende firma ret til at opkræve gebyr af alle, der trækker vejret. Lad os sige, at 5.000 kr pr år pr dansker må være et rimeligt beløb for retten til at trække vejret - det giver 25.000.000.000 kr i årlige indtægter. Med en kapitaliseringsfaktor på 10 (lavt sat!) må det give en pris for luftrummet på ca 250.000.000.000 kr, eller knap halvdelen af den danske statsgæld.

Da vi jo lever i et samfund, hvor ingen for alvor gør hinanden fortræd, forsikrer regeringen, at ingen vil blive frataget retten til at trække vejret, selvom man ikke betaler. I de tilfælde kan staten gå ind og

betale via socialbudgettet og ved hjælp af nogle af de mange sparede rentekroner. Altså ingen betænkeligheder af den grund.

Men fordelene stopper ikke her: Når vi betaler for at trække vejret, træder forbrugerbeskyttelsen i kraft i forhold til den indåndede luft, der nu er en vare ligesom gummistøvler og mobiltelefoner. Og forbrugerombudsmanden vil vide at stille krav om en ordentlig kvalitet af luften, uanset hvor forbrugeren bor. Er kvaliteten ikke i orden, har forbrugeren ret til at få penge tilbage! Og indehaveren af luftrummet vil derfor vogte nidkært over sin luft, meget bedre end nogen miljøstyrelse kan gøre det - luften er jo penge værd! Så enhver, der sender røgskyer og andre uønskede substanser op i luften, vil straks blive mødt med erstatningskrav af dimensioner - det er noget, der vil virke.

Så hvorfor ikke bare gå igang - teleauktionerne har vist vejen!

Økologi-Kongres 2000

Troværdighed og succes

1.-2. november på
Hotel Pejsegården i Brædstrup

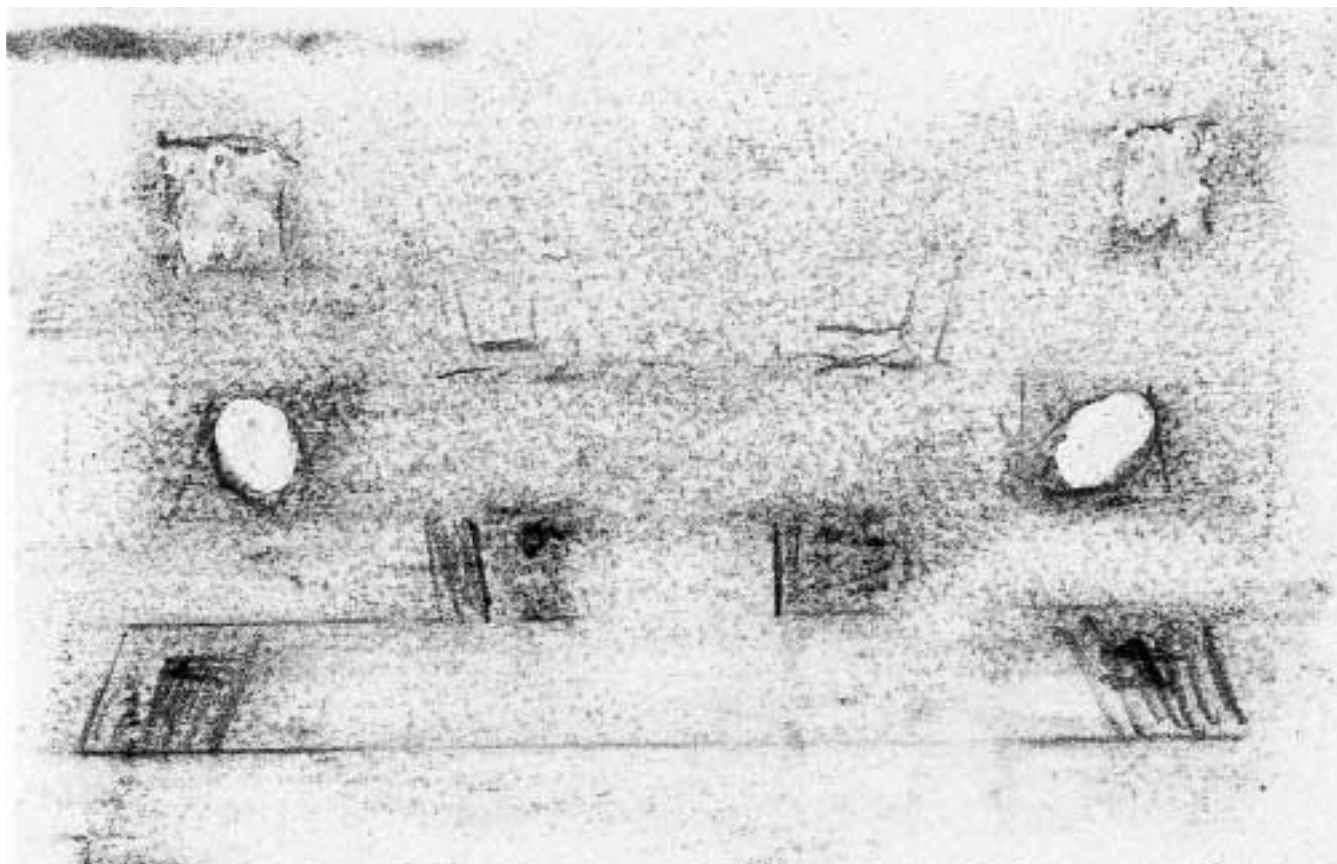
Økologi-Kongres 2000 er et forum, hvor alle, der beskæftiger sig med økologisk jordbrug og økologiske fødevarer, vil gøre status og sætte nye mål for udvikling af økologien.

Få opdateret din viden og få fornyet inspiration om økologisk jordbrug og økologiske fødevarer.

Yderligere oplysninger

kan rekvireres hos kongressens sekretariat:

Økologi-Kongres 2000 Landbrugets Rådgivningscenter
Sektion for Økologi
Udkærsvvej 15, 8200 Århus N
Tlf.: 87 40 50 00, Fax: 87 40 50 10
[Email:info@okologi-kongres.dk](mailto:info@okologi-kongres.dk)

Fri jord

Indtryk fra en studietur til en række nordtyske landbrugsfællesskaber i foråret 2000.

af Bente Bisgaard Thomsen

Landbrugsfællesskaber

Tyskland har en udbygget tradition for landbrugsfællesskaber, som er nært forbundet med den biodynamiske dyrkningsform. Ofte er der tale om komplicerede juridiske konstruktioner, hvis formål primært er knyttet til ønsket om at sikre en landbrugsdrift, der ikke er dikteret af snævre økonomiske interesser. Lysten til at arbejde med jord, dyr og planter og ikke udsigten til profit eller status skal være den enkeltes motiv til at beskæftige sig med landbrug.

Socialt ansvar

Tilsvarende er det vigtigt at bemærke, at landbrugsdriften i den tyske model for gårdfællesskaber har et meget klart socialt/samfundsmæssigt sigte. Det er menneskets opgave at tage vare på jorden, og jorden "kvitterer" ved at opfylde menneskers basale behov for mad, vand, tøj m.m. Men mennesket er ikke kun forpligtet i forhold til jorden. Det er et socialt væsen, som kræver at være del af et menneskeligt fællesskab for at kunne udvikle sig optimalt. Ved at gøre landbrugsdriften til et fælles anliggende – et fælles ansvar, skaber man ifølge Steiner de bedste vilkår for det enkelte menneskes personlige udvikling og for fællesskab og samarbejde mennesker imellem.

Forbrugere

Konkret udmøntes dette i, at der til de tyske gårdfællesskaber er knyttet en stor og bred kreds af forbrugere. I mange tilfælde er det forbrugerne, der gennem en almen-nyttig forening ejer gården, jord og bygninger og i nogle tilfælde også inventar, maskiner og besætning. I andre tilfælde er gården selvejende i kraft af en fond eller

stiftelse. Landmænd, gartnere og andre, der direkte er involveret i gårdens drift er ansat på lønmodtagerlignende vilkår.

Frikøbt

Konstruktionen indebærer, at gården hverken kan sælges eller belånes. Det er forbrugerne, der stiller den fornødne driftska-

pital til rådighed (gaver) fra fonde og stiftelser eller privatpersoner udenfor den faste forbrugerreds.

I nogle tilfælde (eks. på Buschberghof) stilles gårdens produktion til rådighed for forbrugerredsen kvit og frit. Her efterlever man princippet om at yde efter evne og nyde efter behov. Der er med andre ord ingen sammenhæng mellem det økonomiske bidrag, det enkelte medlem indbetaler til gårdens drift og værdien af de produkter, den pågældende modtager fra gården. Bag princippet ligger en erkendelse af, at mennesker er temmelig ens, når vi taler om biologiske behov, men meget forskellige, når det er evner og økonomiske forudsætninger, vi måler på. Den, der har mange penge, kan selvsagt købe mere og dyrere mad end den, der har få, men han kan ikke af den grund spise mere.

Andre steder (eks. på Sophienlust) sælger man gårdens produktion, som dermed indgår som en væsentlig del af driftskapitalen. Forbrugerredsen, som forpagter jorden og bygningerne og dermed formelt driver gården, kan købe produkterne på lige fod med alle andre – dvs. til samme pris.

Socialpædagogik

Mange af de tyske gårdfællesskaber driver sideløbende med landbrugsdriften en socialpædagogisk virksomhed. Ofte er der indrettet bofællesskaber for mennesker, der har svært ved at begå sig i det traditionelle uddannelsessystem og på arbejdsmarkedet samt måske i det hele taget i forhold til andre mennesker. De udviklingshæmmede deltager aktivt i arbejdet på gården, der typisk involverer indtil flere forarbejdningsfunktioner, eksempelvis mejeribrug og bageri, og får ifølge Steiner-pædagogikens tilhængere gradvist styrket og udviklet deres selvværd gennem arbejdet og samværet med andre mennesker. Mange steder tilbydes beboerne desuden undervisning og deltagelse i et bredt udvalg af kreative fag indenfor kunst, musik, dans og håndværk/håndarbejde.

Tilstedeværelsen af handicappede er i høj grad med til at præge arbejdet og det menneskelige fællesskab på gårdene, der generelt har en meget lav mekaniseringsgrad. Samtidig bidrager bofællesskaberne økonomisk til driften i kraft af offentlige tilskud.

(artiklen blev bragt i landbrugsmagasinet nr. 34, den 24. august 2000)

Over Grænsen

Så fik vi seksogtredive danskere
Fra Nordens Demokratiske Højborg
en lærestreg:

I Slesvig-Holsten
øver de læren:
AT YDE EFTER EVNE
&
AT NYDE EFTER BEHOV

DER-sad Vendelboen
med sit: Sætten tæring efter næring

Den gode latin ER under forvandling
siden ARILDS TID

Nu må jeg se
at få underkæben og smilet
på rette plads-

Måske – tage ved LÆRE

Af Bjarne P. Ejaas

pital til rådighed, typisk via månedlige eller årlige indbetalinger. Større investeringer, der ikke kan klares over driften, finansieres via lån, som forbrugerredsen medlemmer kautionerer for. Alternativt kan der

Deltagerne i udflugten er nået frem til Buschberghof.

Buschberghof

- er en gård på 101 hektar, hvoraf 86 hektar er agerjord + vedvarende græs. Det typiske sædskifte indeholder grøntsager (fem hektar), alle kornsorter, kløvergræs (hø + afgræsning), raps, kål, kartofler og gulerødder. Omlagt til biodynamisk drift i 1954. I 1968 overdraget til et Almennyttigt selskab.

Besætning: 30-36 køer (røde) + opdræt tre søer og 40 slagtesvin 14 får, to heste, 100 høns, gæs og ænder.

Mejeri: Mælken forarbejdes på gården til diverse friskmælksprodukter (drikkemælk, fløde, yoghurt, friskost) samt smør og skærest.

Eget bageri, hvor hjemmedyrket korn forvandles til et dusin forskellige brødsorter.

95 procent af gårdens produktion aftages af den faste forbrugerreds.

Lidt brød samt evt. overskud af grøntsager sælges lokalt gennem helsekost- og gårdbutikker. På gården bor og arbejder ca. 30-40 mennesker.

Forbrugerredsen der er knyttet til gården omfatter ca. 300 mennesker (80 familier). Disse familier finansierer driften og kan frit forsyne sig med råvarer og forarbejdede produkter fra gården.

Sophienlust;

- er på 56 hektar jord, nogenlunde ligeligt delt i agerjord og vedvarende græs.

Erhvervet i 1979 og omlagt til biodynamisk drift samme år.

Sædskifte med korn, ærter, kløvergræs og grøntsager. (3 hektar). 1500 kvadratmeter drivhuse 80 km læhegn.

Besætning: 25 køer (rødbrogede) med opdræt (mælkeydelse: 5.600 kg).

Eget mejeri, hvor ca. 30.000 kg mælk årligt forarbejdes til diverse friskmælksprodukter og ost 60.000 kg. pausteriseres og tappes på flasker, beregnet til direkte salg. (tre ansatte)

Eget bageri som med udgangspunkt i gårdens egen kornproduktion fremstiller et bredt sortiment af brød og kager.

Egen gårdbutik med stort, bredt sortiment indenfor mejeriprodukter, kød, grøntsager, mel/gryn og et stort udvalg af forarbejdede produkter, herunder indkøbte.

Tre familier, i alt 13 mennesker, driver gården og forestår endvidere det socialpædagogiske arbejde på stedet.

En forbrugerreds på 130 medlemmer udgør Gårdfællesskabet.

Som hovedregel dyrkes og fremstilles der kun, hvad man kan afsætte direkte fra gården

Emnet med gårdfællesskaber er udførligt behandlet i bogen "Jordens fremtid – og vor, Borgen 1995, ISBN 87-21-00212-6

Forbrugerejede landbrug i Danmark?

I Danmark er der folk, der arbejder på etablering af forbrugerejede landbrug. Disse mennesker har organiseret sig i foreningen, Landbrugslauget

Hensigten er at gøre Landbrugslauget til et andelsselskab med landmænd og forbrugere som andelshavere, at være ejer af et landbrug (bygninger, jord og driftmidler), at overdrage brugsretten af landbruget til landmændene, at planlægge produktionen ud fra landmændenes og forbruger- andelshavernes behov og at etablere rammer på gården for forbruger- andelshavernes besøg og andre sociale aktiviteter.

Visioner for Landbrugslauget

Landbrugslauget danner ramme om et fællesskab mellem land og by som både vedrører produktionen og det sociale. Som forbruger-andelshaver får man friske og lokale fødevarer. Tilknytningen til gården giver mulighed for forbrugerindflydelse og for medvirken i andre aktiviteter på gården. Gennem andelen kan man som forbruger være med til at støtte op om en ny form for landbrug.

Økonomi

Landbrugslauget sikrer rimelige priser både for landmænd og forbrugere.

Andelshaverne stiller med en del af kapitalen og resten fremkommer ved låntagning. En forbruger-andel forventes at komme til at koste ca. 5.000 kr. Landmændene har brugsret over gården og producerer primært til forbruger-andelshaverne.

Landbrugslauget mindsker det økonomiske pres på landbruget. På sigt vil jorden kunne tænkes helt frikøbt og ude af økonomisk spekulation.

Så langt er Landbrugslauget nået

Landbrugslauget har fået en principiel tilladelse til at lade et andelsselskab eje

et landbrug. P.t. er der flere gårde, som har udtrykt interesse for at deltage. Vi er endnu ikke afklaret med hensyn til hvilken gård, det skal være.

Deltager-demokrati og økologi

Landbrugslauget styres gennem deltagerdemokrati. Hver andelshaver har én stemme. Ved en årlig generalforsamling vælges en bestyrelse, hvor både landmænd og forbrugere er repræsenteret. Landmændene driver landbruget og planlægger den daglige drift. Det er muligt for forbrugerne at deltage i arbejdet med landbruget.

Landbruget drives økologisk og skal som minimum overholde både LØJs regler (Landsforeningen for Økologisk Jordbrug) og Statens regler (det røde Ø-mærke), men må derudover afspejle ønsker i Landbrugslauget. Afsætningen vil ske fra en gårdbutik og fra 3-4 butikker i det centrale København.

Aktuelt

Landbrugslauget har i august fået en principiel dispensation fra fødevarerministeren om at lade en andelsforening stå som ejer af et landbrug. Dette er normalt ikke tilladt efter landbrugsloven.

Derudover er Landbrugslauget tæt på at finde et landbrug nær København således, at vi håber at kunne begynde at sælge andele inden udgangen af året. Men det er allerede nu muligt at forhåndstegne sig for en andel. Dette kan gøres på e-mail eller ved telefonisk at rette henvendelse til Landbrugslauget.

Mere information kan findes på Landbrugslaugets hjemmeside: www.landbrugslauget.dk

Hansenhof, Bremholm

- er på 50 hektar, heraf 30 ejet og 20 i forpagtning. Det er en gammel slægtsgård siden 1600-tallet. Sidste generation kom til i 1973 og lagde 10 år senere driften om til økologi. I 1992 blev gården overdraget til en almennyttig forening, formelt organiseret som et aktieselskab med begrænset hæftelse.

Jorden dyrkes med sædskiftet baseret på korn og kløvergræs. Begrænset produktion af grøntsager, herunder rødbeder på kon-

trakt med en virksomhed, der fremstiller babymad (saft).

Besætningen er på 46 sortbrogede køer med opdræt samt lidt fjerkræ, høns, gæs, ænder.

Eget gårdmejeri med tilhørende butik. Ca. 30.000 kg mælk forarbejdes hovedsagelig til yoghurt, kvark og flere typer ost. Resten af mælken afsættes til et lokalt, konventionelt mejeri.

Freie Akademie Sammatz

- Kulturliv og iværksætterånd på landet

Af Sybille Oswald, Nadja Tok og Johann-Michael Ginther

Hvordan kommer Akademiet til landsbyen?

"Akademi" er et begreb, der normalt forbindes med byen og bylivet. Men Sammatz er oprindeligt 4 gamle gårde omgivet af fyrreskove og det bredtsvungne nordtyske bondelandskabs overdrev og marker.

Stedet, som på mange kort slet ikke er indtegnet, ligger en times bilkørsel nordøst for Hamborg i nærheden af Elben, som for 10 år siden udgjorde den tysk-tyske grænse i en af de tyndest befolkede egne af Tyskland. Der var dengang to landbrug og et børnehjem; de øvrige huse var opkøbt af byboere, der nød weekendernes fred og ro i et uddøende bondesamfund. I dag – 16 år efter starten - summer det af liv på akademiet og i de mange initiativer, som har udviklet sig i omegnen af akademiet. Cirka 120 mennesker arbejder i den række af forskellige initiativer og virksomheder, som i det følgende vil blive præsenteret.

Som gæst lægger man først mærke til de smukt istandsatte bindingsværkshuse og fint passede haver, der indbyder til at dvæle en stund; legende børn og måske en fødselsdagsfest i det grønne; bag huse findes en omfattende lægeurtehø, Demetergartneriets drivhuse og frilandsgrønsager. Så er der staldbygningerne til køer, svin, får og geder. Her er der også ofte mange børn og unge, der gerne må arbejde med. Fra haven fortsætter landskabet ned i en smuk dal med overdrev og enge.

Størstedelen af gartneriets grønsager sælges til den stedlige økologiske dagligvarebutik og til akademiets køkken. Lægeurtehaven forsyner laboratoriet på Michaelshof, som i lille skala fremstiller ud-søgte teer, lægemidler og naturkosmetik. Herudover foretager man i laboratoriet kvalitetstests af fødevarer og jordprøver med de såkaldte "billedskabende" metoder: stige billeder, krystallisationsbilleder og kromatografier. Kunder udefra, fx fødevarerproducenter og landmænd, bestiller her analyser. I tilknytning til laboratoriet er der en antroposofisk lægepraksis.

Gæster vil næppe kunne overse den indviede butik på Michaelshof. Her i en lys,

arkitektonisk interessant bygning sælges sunde fødevarer, bøger, legetøj og gaveartikler – samt forfriskninger i den tilhørende café.

Ved siden af butikken finder man den store "Kulturlade", akademiets offentlige scene, der for ca. halvandet år siden blev om- og udbygget, og som udmærker sig ved en glimrende koncertakustik. I denne kæmpestore, gamle landbrugsbygning afholdes idag foredrag, koncerter, forelæsninger m.m. for indtil 200 tilhørere. Blandt højdepunkterne er Sammatz teatergruppens forestillinger og studenter og kursisters værkstedsprojekter.

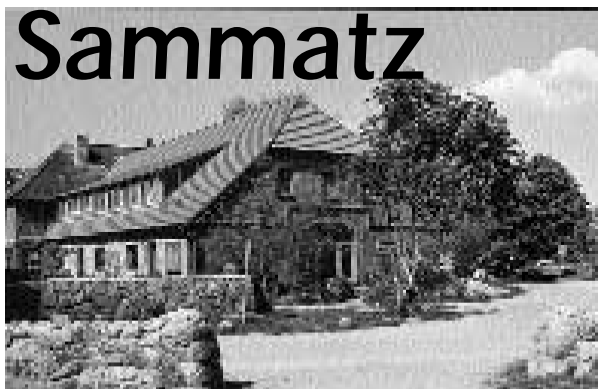
Kilden til det ny liv i Sammatz er Akademiet. Indadtil betyder akademiet en stadig større fordybelse i og bearbejdning af Rudolf Steiners moderne åndsvidenskab. Udadtil indebærer det en offentlig virksomhed lidt som en folkehøjskole eller et kursussted med op til tre studieår. De studerende sigter ikke her på diplomer eller på den hurtigste vej til høj løn. Det er interessen for antroposofi og mødet med mennesker, der er udgangspunkt for aktiviteterne. Denne fælles vilje præger stedet. Den skaber et særligt åndeligt klima, som er blevet lokomotiv for talløse individuelle livs- og løbebaner og for en ny social kul-

Freie Akademie Sammatz er omgivet af fyrreskove, gammelt bondeland med overdrev og marker.

tur. "Menneske, vågn op for dig selv og for verden! Grib din tænkning, varm den og beliv den, for intet andet bærer længere i vores forvirrede, stadig mere kaotiske verden..."

Med en sådan opvågningsoplevelse er man klar til ikke blot at *studere* antroposofi, men at gøre den til *livskunst*. I Sammatz er der mulighed for i løbet af de tre studie-

år at forbinde studium, kunst, personlig udvikling og praktisk arbejde.

- *Jeanne d'Arc året* er et grundstudie- og orienteringsår for antroposofi, erhvervs- og livsvalg.
- *Ita Wegman året* tilbyder efteruddannelse i antroposofiske emner.
- *Rudolf Steiner året* lægger op til selvstændig antroposofisk forskning og formidling.

For tiden bor og studerer 38 mennesker på akademiet. Det er et fælles træk for alle kurserne, at studierne veksler med kunstneriske aktiviteter. På alle kurserne er der regelmæssige samtalerunder om biografiske og mellem menneskelige problemer med det formål at lære at forstå andre og at tage ansvaret for sit eget sjæleliv. "Social kompetance" kaldes det - man kunne også kalde det "at blive hel menneske".

Initiativer

En oprensning kan kun delvis dække det levende, sociale liv på stedet. Det, som gennemstrømmer alle aktiviteterne, er den naturlige omgang med konflikter og venskab; at man tager menneskelige livsveje og skæbneforbindelser alvorligt, og at der derfor uafsladeligt opstår nye initiativer.

Pressespiegel aktuell

Her kan nævnes "Pressespiegel aktuell": Et blad, som kommer hver anden uge og som støtter den politiske korttidshukommelse ved at samle vigtige presseartikler og forbinde dem med egne ledere og bemærkninger fra Rudolf Steiners værk. Som et besværligt, frivilligt arbejde er den fortsatte beståen af dette initiativ altid uvis - men alligevel har det holdt sig i live i 11 år under skiftende former og besætninger.

Sammatzer Buchverlag

I krydsfeltet mellem åndsliv og næringsliv etableres netop nu et bogforlag med antikvariat - Sammatzer Buchverlag. Alle- rede i år vil der af akademiets righoldige forskningsmateriale blive udgivet flere bøger om centrale antroposofiske temaer, og ligeledes er det planlagt at udgive udsolgte antroposofiske klassikere. Et tredje "ben" bliver oversættelse og udgivelse af

engelske bøger og artikler af pionerer som E.C.Merry, D.N.Dunlop, Eugen Kolisko og W.J.Stein.

FARBGLANZ Fotolabor

For tiden bor og studerer 38 personer på akademiet.

Zoom! Vi panorerer ind i den unge virksomhed FARBGLANZ Fotolabor, det vigtigste ny initiativ på stedet. Laboratoriet arbejder på postordrebasis. Kunderne sender deres film ind og modtager de færdige billeder med posten et par dage senere. I andre lande er denne metode udbredt; i Tyskland er der tale om en ny niche. Til forretningsgrundlaget hører højeste krav til kvalitet og miljøvenlighed, brug af nyeste teknologi og hurtig service til en fornuftig pris til kunderne. Det særlige er, at hele overskuddet kanaliseres ind i kultur og uddannelsesarbejdet på akademiet. De fotobejstrede grundlæggere af FARBGLANZ skaber desuden interessante arbejdspladser, som kan give studerende ved akademiet et økonomisk rygstød.

For de mest krævende kunder og erhvervsfotografer tilbyder FARBGLANZ Professional Labor håndværksmæssigt udførte specialopgaver indenfor fremkaldelse, kopiering og billedbearbejdelse.

Initiativkreds

Akademiets forskellige grene som gartneriet, kurserne og publikationer er indbyrdes uafhængige og selvforvaltende. En selvejende institution lejer jord og bygninger ud til de forskellige bedrifter. De ledende medarbejdere mødes i den såkaldte "Initiativkreds" som tager beslutninger om fælles anliggender. Efter mange års samliv er diskussionerne og samarbejdet utvunget og hjerteligt; stilen ligger midt imellem en storfamilie (med alle tilhørende forviklinger) og et moderne iværksætterfirma. Lange nætter i mødeværelset og ved computeren, megen kaffe og mange grin - i kontorerne i Sammatz er lysene sjældent slukkede.

Sådan har det egentlig altid været, men med skridtet ind i erhvervslivet har stedet for alvor fået fart på.

Et tilbageblik

I 1981 mødtes i Stuttgart to unge ægtepar: Diekmann (han afvænningspædagog, hun heilpraktiker) og Haub (hun lærer og eurytmist, han arkitekt). Det, der forbandt de to umage par, var deres forhold til antroposofien og deres ønske om at etablere et leve- og arbejdsfællesskab, som skulle forene de mest forskellige erhverv. Målene var de samme, men kunne man virkelig være så forskellige?

Til alt held lod de det ikke blive ved snakken, men udarbejdede i talløse samtaler deres venskab og ideen om at skabe et "kultursted på landet med åndeligt udgangspunkt i antroposofien" (Malte Diekmann). Fra de respektive bekendtskabskredse og ved offentlige møder i Tyskland, Østrig og Schweiz dannes en bredere kreds. Et egnet sted finder de overraskende nok i Nordtyskland: I den lille landsby Sammatz er et tidligere børnehjem til salg. I marts 1985 slår pionerne sig ned der. De har præcis til to måneders husleje. Straks går de i gang. Etableringen af det biodynamiske landbrug og gartneri, det socialpædagogiske initiativ Phønix, der tilbyder psykiatrisk før- og efterpleje, og det antroposofiske grundkursus "Jeanne d'Arc-kurset" sikrer et broget, familiært og dengang ofte meget kaotisk liv på stedet. Snart sluttede flere mennesker sig til: Flere venner tager springet og bliver medarbejdere og med-bærere af initiativet. Flere kursister melder sig. Mange vil blive og være med.

I årenes løb sørger stedets eget byggehold for løbende ud- og ombygninger. Phønix og landbruget flytter ud i nærliggende landsbyer. Et snedkeri og en tegnestue flytter ind, helsekostbutikken åbner, og Novalis-gruppen grundlægges som den lokale gren af det Antroposofiske Selskab. Arrangementerne og kurserne på stedet trækker folk til langvejs fra og bringer nyt liv til landkommunen med foredrag og kunst.

Et par vigtige begivenheder i de følgende år:

I 1992 er der opbrudstid i den tidligere østblok. Det ufuldstændige medie billede får tre medarbejdere til at tage til Georgien på egen hånd. Deres rapporter og interviews med Sviad Gamsakhurdia og Djokhar Dudajev, de daværende præsidenter i Georgien og Tjetjenien bringes i tyske aviser og tidsskrifter.

I 1993 er tiden moden til åbning af den fri skole i den lille naboby Hitzacker - skolen har nu 9 klasser, hvor der undervises udfra Steiner-pædagogik. En fri børnehave med to børnegrupper etableredes i 1996.

Imellem 1994 og 1998 gennemføres Eurytmi- og skuespilkurser for 8 studenter som hermed fuldfører deres grundige kunstnerisk-pædagogiske uddannelse på de to områder.

Fremtiden

Aktør i en af eurytmi-forestilling.

Efter 10 års ventetid er der nu blevet godkendt en lokalplan for et stort jordstykke, som tidligt blev opkøbt af den selvejende institution. Det betyder, at man nu kan komme i gang med at bygge et gæstehus, medarbejderboliger og forskellige andre byggerier, der har været på tegnebrættet længe.

En ganske særlig forventning er der til helsepædagogikkens indtog i Sammatz. Foreningen Peronnik, som er grundlagt af medarbejdere og tidligere kursister, vil næste år åbne en bo-gruppe for 6-8 udviklingshæmmede børn, som behøver kærlig pleje og undervisning. Dermed beriges den brogede palet i Sammatz med en ny værdifuld farve.

Ligesom de ydre former og aktiviteter i Sammatz stadig formes, plejes og udvikles, således også med det åndelige, sjælelige liv på stedet. Som ledestjerne for initiativerne i Sammatz lyser impulsen fra "Julestævnet" (Rudolf Steiners nydannelse af det antroposofiske selskab i julen 1923, red.). Her blev der slået til lyd for en antroposofi, der åbner for verden. Størst mulig forbindelse mellem det esoteriske og det eksoteriske: At det åndelige liv ikke leves verdensfjernt indenfor de egne små cirkler og at den ydre virksomhed ikke bliver åndsløs og uden forbindelse til det menneskelige. Eller med andre ord: Initiationsprincippet - individets egen, indre udviklingsvej - skal igen blive til civilisationsprincip og derved belive og skabe det ydre sociale liv.

Oversat fra tysk af Kirsten Arup

Miljøheimevernet

Tekst Jannike Østervold

Illustrasjon Svein Nyhus, Miljøheimevernet

Miljøheimevernet arbeider med å gi klar og lettfattelig informasjon om hvordan man kan gjøre mer miljøvennlige valg i hverdagen og hjelper foreninger, institusjoner, bedrifter, skoler osv. i å legge om til mer miljøvennlige rutiner og vaner. Målet er å påvirke det private forbruket – både sammensetningen og nivået – slik at vi sparer naturressurser og energi og reduserer søppelmengde og utslipp av miljøskadelige stoffer. Miljøheimevernet er støttet av Miljøverndepartementet. 100.000 mennesker er påmeldt til Miljøheimevernets miljødugnad, dvs. at de har valgt seg noen konkrete tiltak fra Miljøheimevernets handlingsark, og har registrert seg for å motta informasjon om Miljøheimevernets arbeid.

Miljøheimevernet har servicekontorer over hele landet, som kan gi hjelp til å komme igang med lokale aktiviteter. Kontakt hovedkontoret i Oslo, eller se www.miljohv.no for en oversikt over fylkeskontorene. En av de viktigste oppgavene for Miljøheimevernet fremover er nettopp å samarbeide med sine moderorganisasjoner om Lokal Agenda 21 prosjekter. Jeg spør Dag Endal, leder for Miljøheim-

Miljøheimevernet er et tilbud til deg som ikke allerede gjør alle de riktige og miljøvennlige tingene. De frivillige organisasjonene i Norge står bak, og formålet er å få hele folket i praktisk, lokalt miljøarbeid.

vernet, hva jeg kan gjøre for å være med på Lokal Agenda 21. Og hvordan kan jeg kjenne igjen et LA21 prosjekt når jeg ikke riktig vet hva jeg skal se etter?

Dag smiler velvillig og vet akkurat hva jeg trenger for å få tankene på plass. Jeg er ikke den eneste som har lurt på dette. "Jeg vil ha deg", står det på brosjyren han gir meg. På forsiden bølger moder jord, og på innsiden finner jeg nettopp hva jeg er ute etter. Jeg skjønner at LA21 faktisk er ment å dreie seg om handling, ikke om ord, men at det er viktig å tenke riktig før jeg handler, og jeg finner fem vevisere til LA21 arbeidet:

Et viktig kjennetegn på LA21 arbeidet er nettopp det at det jobbes i nettverk, der ulike sektorer og grupper samarbeider på tvers. Da er det vel ikke LA21 når jeg kjøper økologiske varer eller kildesorterer søppel?

– Nei, det stemmer, sier Dag Endal, og skynder seg å legge til at det er helt fint å gjøre disse tingene også. Men hvis det er LA21 jeg er ute etter, er samarbeid et nøkkelord. Det må være en dialog mellom næringsliv, frivillig sektor og kommunene.

– Det er kommunene som har ansvaret for å sette igang arbeidet, sier Dag. – Du kan ringe til kommunen din og spørre hva de har gjort. Uansett om svaret er ja eller nei er det viktig å ta den telefonen!

5 vevisere i Lokal Agenda 21 arbeidet

Tenk langt

Vi må tenke over de langsiktige konsekvensene av det vi gjør. Kontrollspørsmål: Har barnebarne våre godt av det vi driver med i dag?

Tenk stort

Vi må ta hensyn til virkningene av det vi gjør – også når virkningene ikke oppstår i nærheten av oss. Kontrollspørsmål: Har folk og natur i andre deler av verden godt av det vi gjør her?

Tenk rundt

Vi må tenke i kretsløp. Naturen er en evig runddans, ting blir ikke borte, tar bare en runde i kretsløpet og kommer tilbake i en annen form. Kontrollspørsmål: Kan det vi legger igjen etter oss, gå tilbake i naturens sirkel uten å skape problemer?

Tenk bredt

LA21 handler om mer enn miljøvern, det handler også om sosiale, kulturelle og

helsemessige sider ved livet vårt. Det finnes oppgaver for bedrifter, organisasjoner, foreninger, skoler, menigheter. Å tenke bredt betyr å gjøre plass for mange grupper når ideene om framtida skal utvikles. Kontrollspørsmål: Hvem i vårt lokalsamfunn kan være med på å skape det nye århundret?

Tenk om DU ble hørt

Det trengs konkrete ideer til hvordan høye mål kan omsettes i praktisk handling. Tenk om du har en ide til noe som kan gjøres bedre på din arbeidsplass og i ditt nærmiljø. Tenk om du kunne komme med denne ideen – og bli hørt! Det er tanken bak Lokal Agenda 21: Ideene skal fram i lyset og diskuteres åpent, så de beste ideene kan gjennomføres.

(Kilde: Brosjyren "Jeg vil ha deg", utgitt av Miljøheimevernet. Teksten er forkortet i forhold til brosjyren)

Dette kan du gjøre selv:

Selv om det er kommunenes ansvar å sette i gang med Lokal Agenda 21, er det mye du kan gjøre selv. Miljøheimevernet har forslag til store og små oppgaver som du kan gå i gang med:

- Ta kontakt med kommunen og be noen ta opp Lokal Agenda 21 som sak. Begynn med ordføreren, rådmannen, et av partiene i kommunestyret – eller noen du kjenner på rådhuset. Hvis kommunen nøler: Skriv et innlegg til lokalavisa der du etterlyser LA21.
- Bruk media! Be lokalavisa eller lokalradioen følge opp kommunene i distriktet: Hva har skjedd med LA21 i våre kommuner?
- Ta opp LA21 i en forening du er med i. Alle slags foreninger, store og små, kan gjøre en innsats i Lokal Agenda 21. Fire måter å gjøre det på: Utfordre kommunen. Melde seg til tjeneste hos kommu-

nen. Finne samarbeidspartnere i andre organisasjoner. Lage sin egen Agenda 21: Hvordan kan (for eksempel) vårt idrettslag bidra til bedre miljø og mer rettferdighet?

- Ta opp LA21 på din arbeidsplass og i din fagforening. Mål: Å lage en egen Agenda 21 som viser hvordan arbeidsplassen og fagforeningen bør møte dette århundres utfordringer.
- Begynn i eget hus! Kontakt miljøheimvernet og få tips til hvordan en husholdning kan legge om til mer bærekraftige vaner.
- Start et Øko Team. Dette er grupper der 5-8 husholdninger hjelper hverandre til mer miljøvennlige vaner. (se egen artikkel)

Til slutt spør jeg Dag Endal om hva han synes er de tre viktigste tiltakene vi alle kan gjøre for vårt felles miljø?

- Begynn å kompostere matavfallet, dermed blir vi mer bevisst kretsløpet i naturen og får en sterkere opplevelse av matens verdi.
- Ta sykkel i stedet for bil på korte turer.
- Gi bort tid og opplevelser istedenfor ting.

Har du hørt om 07-06-05 kampanjen?

(07-06-05 er en kampanje som oppfordrer folk til å ta tiden tilbake.

Mange opplever at de er blitt rike på ting og fattige på tid. Kanskje bør vi forbruke mindre og oppleve mer?

Miljøheimvernet har laget et gavekort, som kan brukes til å gi bort gaver i tid og fellesskap. For eksempel

reparasjoner, vedhugging, kakebaking, kinobesøk, barnevakt, massasje, fotballkamp.

Nettsted for kampanjen 07-06-05 er <http://www.07-06-05.com>.)

Lesestoff om Lokal Agenda 21 og praktisk miljøinnsats som kan bestilles fra Miljøheimvernet:

- Brosjyren "JEG VIL HA DEG" (Brosjyre om Lokal Agenda 21 fra Miljøheimvernet. Gratis, skriv hvor mange du vil ha)
 - Bli med på miljødugnad! 32 ideer til hva en husholdning kan gjøre i LA21 (Gratis)
 - NaturligVis. Bok om miljøvern i hverdagen, skrevet av Dag Hareide. (kr 98)
 - Informasjon om ØkoTeam (gratis)
 - Flere forslag – medvirkning i Lokal Agenda 21. Idébanken. (kr 95)
 - Rein velstand – om bærekraftig forbruk og produksjon i Lokal Agenda 21. Idébanken. (kr 95)
 - Verden i møte – Nord/Sør-perspektivet i Lokal Agenda 21. Idébanken. (kr 95)
 - Agenda 21. Kortversjon på norsk. Idébanken/ProSus. (kr 95)
- (Porto/eksp. kommer i tillegg.)

Miljøheimvernets hovedkontor:
Miljøheimvernet, Postboks 2113
Grünerløkka, 0505 OSLO

E-post: miljohv@miljohv.no

Telefon: 22 04 46 70 Telefaks: 22 71 77 85

Nyttige nettadresser:

Miljøheimvernet: <http://www.miljohv.no>

Idébanken: <http://www.idebanken.no>

Nasjonalt nettsted for oppfølging av lokal agenda 21: <http://www.agenda21.no>

Grønt Inspirasjonssenter

– ligger idyllisk til i parken like bak Oslo Domkirke. Senteret, som drives av Miljøheimvernet, er som navnet tyder på, et sted du kan hente inspirasjon til en grønnere og mere bærekraftig hverdag.

av Jannike Østervold

Hyllene er fylt av tidsskrifter og bøker du kan bla i, her ligger gratis sykkelkart, informasjon om Lokal Agenda 21, du kan få kjøpt idehefte for Byttinger – og mye, mye mer. I en krok står en stabel med grønnsakskasser. Her foregår nemlig utlevering av økologiske grønnsaker til dem som har tegnet abonnement hos Helios. Senteret arrangerer ulike kurs og seminarer, blant annet hjemmekomposteringskurs både vår og høst, og de driver også foredragsvirksomhet. Som besøkende møter du motiverte og engasjerte medarbeidere, som gjør sitt beste for å hjelpe deg med dine miljøspørsmål.

Her har Kia Koch fra Danmark sin arbeidsplass. Kia forteller entusiastisk om en metode som kalles ØkoTeam, der vanlige husholdninger får sjansen til å gjøre en innsats for miljøet.

I et ØkoTeam går 5-8 husholdninger som har lyst til å leve litt mer miljøvennlig sammen i en gruppe og møtes jevnlig i en

periode på 3-4 måneder. I fellesskap gjennomgår de hverdagsvanene sine og utveksler gode miljøtips. Håpet er at dette skal gi inspirasjon til å gjøre endringer i en mer miljøvennlig retning og til å engasjere seg i lokalmiljøet. Du bestemmer selv hva og hvor mye du vil forandre. Det er utviklet et aktivitetshefte og en miljøhåndbok til opplegget. Aktivitetshettet inneholder også nyttige litteraturhenvisninger.

Teamet tar opp temaer som avfall, energi, biologisk mangfold og transport, hele tiden illustrert ved eksempler fra egen hverdag. Til hvert møte er det konkrete oppgaver, som kan være f.eks. å veie avfall eller telle elektriske apparater i huset. Møtene skal være hyggelige og inspirerende, det er ikke meningen at det skal bli en konkurranse om å være best. Du konkurrerer bare med deg selv, ved at du sammenligner vanene for din egen husholdning ved begynnelsen og slutten av perioden. I siste fase av prosessen ser gruppen også

på mulighetene for å rekruttere nye ØkoTeam. Slik kan ideene bre seg som ringe i vannet og alle de små enkelttiltakene fra hver deltaker summerer seg opp til noe som virkelig monner.

ØkoTeam er en vel utprøvd metode som er tatt i bruk i 14 land. Nederland og Sverige er kommet lengst. Det første ØkoTeam i Norge ble dannet i 1998.

Studiemateriell til "ØkoTeam" kan bestilles fra Grønt inspirasjonssenter.

Grønt Inspirasjonssenter
Postboks 905, Sentrum
0104 Oslo.

(Besøksadresse: Kirkeristen i parken bak Oslo Domkirke).

E-post: grinfo.oslo@miljohv.no

Telefon: 22 33 55 90, faks 22 42 72 66

Delebiler på vej frem

Af Pierre Lecuelle

Der er grøde i de mange nye delebilsordninger rundt om i Danmark. Ideen med delebiler, eller andelsbiler, er at gøre det billigere at have adgang til en bil, samti-

dig med at kørselsforbruget typisk bliver mindre, når man ikke fristes af egen bil i garagen. Derved sparer medlemmerne penge og samfundet energi og forurening. Delebilerne betyder samtidig, at der samlet bliver færre biler på vejene og på P-pladserne. I Europa er der i dag 350 delebilkubber med over 30.000 medlemmer, og erfaringerne fra disse klubber viser, at en andelsbil kan erstatte op til 5-6 privatbiler, og giver en besparelse på op til 28.000 bilkilometer om året.

De første delebilkubber startede helt tilbage i 40'ernes Schweiz, men der kom først rigtig skub i udviklingen i 1980'erne. I 1997 blev ideen taget op i Danmark, og i dag er der etableret delebilkubber bl.a. i Odense, København og Århus. Delebiler er især interessante for folk med et lille kørselsbehov under 15.000 km om året. Flere delebilkubber samarbejder med paraplyorganisationen European Car Sharing (ECS), der gør det muligt for medlemmer i én klub, at benytte delebiler i en anden klub.

I Århus startede Århus Delebilkub i 1998, og lidt over 100 medlemmer deler i dag 12 biler placeret på faste pladser rundt i Århus.

Århus Delebilkub er med i det internationale samarbejde i ECS, her råder man over flere end 2000 biler i 350 byer.

Delebilkub i Hjortshøj

I 1999 oprettede en gruppe mennesker i Andelssamfundet i Hjortshøj en lille lokal delebilkub. Hovedformålet var at oprette en klub for folk med et lille kørselsbehov på 2000-7000 km pr. år. Samtidig har

klubben lavt indmeldelsesgebyr og ingen kontingent, næsten alle udgifter betales via kilometerafgiften. Denne ordning er lavet for at motivere folk til at køre mindst muligt. Derfor er indmeldelsesgebyret også inddelt i 3 niveauer:

- 500 kr. hvis man kører mindre end 2000 km,
- 1000 kr. hvis man kører mindre end 4000 km og
- 2000 kr. hvis man kører mere end 4000 km.

Enkelhed præger denne lokale løsning, og man har ingen ambition om at dække et stort område. Nærhedsprincippet betyder, at man slipper for en masse administration, som besværliggør og fordyrer ordningen. I stedet er der satset på personlig kontakt mellem klubbens 20 medlemmer, som sikrer et højt tillids- og ansvarsniveau. Et enkelt medlem bruger cirka 3 timers frivilligt arbejde pr. måned på administration.

Billigere at tage tog eller bus

Da andelsbilen ikke er tænkt som en konkurrent til den miljøvenlige kollektive transport, men som et supplement, er kilometerafgiften sat så højt, at det er billigere at tage bus eller tog i nærområdet. Bilen er især velegnet, når man er flere, har travlt, skal transportere større ting eller lignende.

Medlemmerne har adgang til to biler: en Citroen Berlingo, som er velegnet til weekend- eller familieture, og en netop indkøbt Fiat Punto til mindre ture.

Km-prisen er i øjeblikket 2,05 kr. for en km i Citroen Berlingo'en, og 1,80 for en km i den mere benzinøkonomiske Fiat Punto. For at motivere medlemmerne til at udnytte bilerne så effektivt som muligt, er der også en tidsafgift. P.t. ligger denne afgift på 15 kr. for en time, 40 kr. for en aften og 80 kr. for at bruge bilen en hel dag.

Når disse to takster er lagt sammen, ligger gennemsnitsprisen pr. kørt km på 2,60 kr. Dette beløb dækker alle udgifter

til bilen – afskrivning, service, benzin, falckabonement m.v.

Miljøgevinst

Delebiler medfører mindre bilkørsel.

Betalingsstrukturen i en delebilkub bevidstgør den rejsende om de reelle udgifter ved bilkørsel. Når man pludselig skal betale minimum 15 kr. i timen og 2 kr. per km, er det ikke længere så sjovt at tage bilen to km til bageren søndag morgen eller i biffen på en regnvejrsdag. Disse korte koldstartsture er som bekendt de langt mest forurenende. Det er naturligvis ikke billigere at køre i privatbil, men idet de faste udgifter er puttet i et "sort hul", kan det ikke betale sig andet end at bruge den mest muligt, da de marginale kørselsudgifter er urimeligt lave - og slet ikke modsvarer de reelle samfundsøkonomiske omkostninger. Reduceret bilkørsel giver anledning til færre ulykker, nedsat behov for infrastrukturinvesteringer, mindre støj og endelig mindre luftforurening.

Erfaringerne fra delebilkubbens første år er meget positiv, og Andelssamfundets Bilkub deler gerne ud af sine erfaring til andre, der har planer om at etablere en lignende ordning.

Grøn guide Pierre Lecuelle kan kontaktes på tlf. 86 22 25 56

Emnet transport vil blive taget op i et senere nummer.

Andre gode adresser:

Center for Mobilitet og Miljø har til formål at fremme mindre miljøbelastende transportadfærd www.mobilitet.dk/
Århus Delebilkub findes desuden på hjemmesiden: www.andelsbil.dk
Kør sammen via internettet.

Med pendlernet, der findes på internettet, er det blevet lidt nemmere at finde nogen, som skal samme vej. Systemet er let at bruge og man kan til enhver tid slette sin registrering.

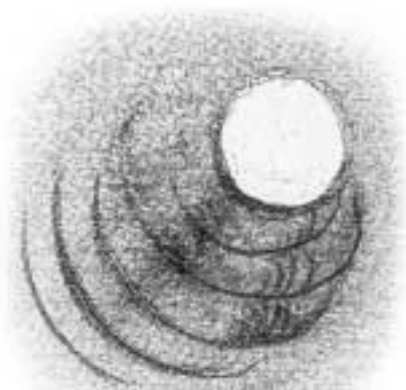
Pendlernet findes på adressen: www.pendler.net eller www.samkørsel.dk

At balancere
 At balancere
 eller ikke balancere
 det er udfordringen
 virker det
 eller virker det ikke
 overalt på jorden
 og her
 det er løsningen
 og forløsningen
 vendepunktet
 hvor ånden og kroppen
 er lige
 her på stedet
 fortiden og fremtiden
 der ophæver hinanden
 i mit åndedrag.

af Søren Eppler

Bjarnes klumme

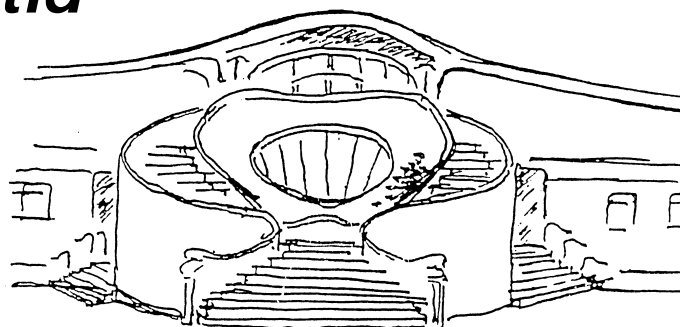

OP & NED

Mangen Solopgang
 Giver dybe oplevelser og sange
 Hos alt for få af folket
 I vore tiders nutid
 Betragtes mestendels nedgangen!

Audonicons fremtid

Audonicon er navnet på den bygning i Skanderborg, der siden 1983 har rummet Rudolf Steiner-læreruddannelsen i Danmark. I de seneste år har det både i Danmark og i Europa som helhed været vanskeligt at gennemføre heltidsuddannelse for Rudolf Steiner-lærere på et økonomisk forsvarligt grundlag. Tilgangen af studerende har overalt været i stærk tilbagegang. Nu har de danske Rudolf Steiner-skoler overtaget selve læreruddannelsen. Endnu er det uvist, under hvilken form uddannelsen fremover vil komme til at foregå.

Det økonomiske ansvar for Audonicon hviler på Højskoleforeningen, som på sin generalforsamling i påsken nedsatte en initiativkreds, der skulle komme med ideer til Audonicons fremtidige virke og eksistens. Denne initiativkreds er åben for alle mennesker, der har ideer og vilje til at føre dem ud i livet.

Den umiddelbare idé for Audonicons fremtid er at FRIKØBE bygningen og dermed gøre den økonomisk fri til at rumme det, den oprindeligt er tiltænkt: kunstneriske arrangementer, antroposofisk arbejde og kursusvirksomhed.

Gælden er på 6,5 mio. kr. Heraf er 1,5 mio. rente- og afdragsfri lån indtil 2007. Her og nu behøves altså 5 mio. kr. som kunne tilvejebringes fx hvis 1000 personer gav 5.000 kr. hver! Men alle beløb – både store og små – er meget velkommen i den indsamling, der er påbegyndt.

Alle bidrag vil blive bundet på en konto i Merkur – indtil der er indkommet nok til, at huset kan klare sig. Hvis det ikke lykkes at indsamle nok – vil bidragene kunne tilbagebetales.

Fristen for at finde en økonomisk løsning for Audonicons fremtid er julen 2000.

Bidrag kan indsættes på Merkur-konto 8401 150635-3. Beløb indtil 5000 kr. der ikke ønskes tilbagebetalt er fradragsberettiget på selvangivelsen. Dog ikke de første 500 kr. Blanket og indbetalingskort kan rekvireres på Audonicon tlf. +45 86 52 47 55. Yderligere oplysninger på tlf. +45 86 51 15 12 (Arne Eld).

For Audonicon Arne Eld, Kirsten Brandt, Helle Gewecke, Dorthe Rosendahl Planfelt.

Cultura har nå åpnet opp for å gi lån til økologisk boligbygging, og det første prosjektet er under oppføring

Økologisk våningshus

på gammel husmannsplass i Telemark

av Toril Dale, husbygger

Toril Dale forteller om sine erfaringer i forbindelse med at familien bygger økologisk enebolig i Tinn Austbygd i Telemark. Prosessen har vært lang og lærerik, og familien vil gjerne dele sine erfaringer med andre. Et eget nettsted for prosjektet er under arbeid. Boligen finansieres gjennom Cultura Sparebank og er Culturas første økologiske boligprosjekt.

I 1996 kom vi som en familie på tre, fra Oslo til Tinn i Telemark. Det ble ganske tidlig klart for oss at Tinn var et sted vi ville bli boende. I dag er vi fire; Linnea 9 år, Vilje 1½, Dag Halvor og Toril, og vi bygger nå nytt våningshus på Bikhol, den gamle husmannsplassen til Dale i Tinn Austbygd. Det gamle tunet er fra før av omkranset av gamlestua, stabburet og en låve.

Planleggingsprosessen startet høsten 1998. Vi har brukt god tid – og det har vært nødvendig – siden vi har hentet trematerialene fra egen skog. Tømmeret ble hogd og skåret vinteren 1998/99 og ligger nå ferdig tørket og klar til bruk. Planleggingsprosessen har vært både lærerik og noe strevsom. Vi har hatt den beste hjelp i vår arkitekt **Peter Manning** fra **ecoarc – skurva arkitekter as**. Peter har spesialisert seg på økologisk bygging og er et oppkomme av gode ideer. Løsningene er basert på kvalitet, men ikke luksus.

Fordyrende elementer er forsøkt spart inn ved å fjerne mest mulig unødvendig "tant og fjas" eller ved gjenbruksløsninger, der det er mulig og ønskelig. Før vi startet gjorde Peter en permakultur analyse. Denne tilnærmingen fungerte utrolig bra. Jeg tror det var et godt hjelpemiddel til å komme fram til et prosjekt som reflekterer vår livsstil, som legger vekt på det som er vesentlig for oss, samtidig som en slik analyse også plasserer prosjektet i forhold til sine omgivelser og skaper en balanse.

Det å bygge ett økologisk hus har sine utfordringer, særlig når det gjelder å gjøre valg av løsninger. Vi måtte først sette oss inn i hva en ordinær løsning innebærer, for så å se på alternativene, før vi kunne foreta valget. Det tar tid, det er ganske mye å sette seg inn i og en skal ha argumentene klare for å imøtegå leverandører som påstår at det en har tenkt å gjøre ikke går an. På den annen side så har vi lært en masse og vi vet i minste detalj hvordan huset fungerer og hva det er bygd opp av.

Brukerhåndboka

Behovet for å ha kontroll over de omgivelsene vi bor i har vært viktig for oss. Det har gjort at vi i størst mulig grad har basert oss på manuelle og synlige løsninger. På den måten kan vi selv gå inn og finne feil eller skader etter som tiden går. I tillegg lager vi en brukerhåndbok som dokumenterer hele prosjektet i tekst og bilder, slik at vi til en hver tid kan finne igjen det vi trenger ved behov.

Huset

Selve huset har en liten grunnflate, ca. 60 m² oppvarmet areal. En liten grunnflate gir mindre areal å varme opp samtidig som vi ikke ønsker overflødig areal. Huset har en bebodd underetasje, et allrom i plan 2 og en loftetasje, som ikke ferdigstilles i første omgang. (*Integrert fyringssystem sol, ved og ild.*) Husets hjerte er en finsk masseovn (en kakkelovn) som ligger sentralt i allrommet. Ovnene er husets primære oppvar-

Bikhol, Tinn Austbygd – høsten 1999. Arbeidet med grunnmuren er godt i gang og materialene lagt i stabler til tørking. Bak skimtes gamlestua

mingsenhet. Med egen skog er det ingen økologiske kostnader knyttet til transport, og ovnen har en svært effektiv forbrenning og derfor nesten ingen skadelige utslipp. Et vannbårent system er koblet til ovnen og varmer opp en 1000 liters vanntank i underetasjen. Denne dekker husets varmtvannsbehov og varmer opp skifergulvet på bad og i garderobesrom i underetasjen. Sentralt i huset, gjennom to av etasjene er en kjerne bestående av varmemagasinerende materialer som bidrar til å spre varmen.

Vår, sommer og høst benyttes passiv solvarme til oppvarming av tappevann. Den passive solvarmen vil dekke ca. 50% av varmtvannsbehovet. Glasshuset i sør brukes også som drivhus, lysinnslipp til indre trapp og lufting på vinterstid.

Huset har en hovedtrapp og en indre svingtrapp. Hovedtrappen er lagt på utsiden av huset i nord og bygges inn med gjenbrukt glass (fra lokal skole). På gulvet brukes usortert skifer, som er et rimelig og ekstremt slitesterkt materiale. Skiferen er ett av to typer gulvbelegg i huset. Dette arealet (svalen) blir ikke oppvarmet, men får spillvarme fra sentralstøvsuger, fryseboks, kjøleskap og fra huset ved lufting, samt passiv solenergi fra alle vinduene. Svalen inneholder tre jordkjellere i tillegg til de elektriske apparatene. Om våren kan området brukes til å sette planter som senere skal ut. Arbeidstøy og lignende oppvares her og det er direkte inngang til vaskerom. Om vinteren luftes det gjennom dette arealet.

I underetasjen er alle skap fjernet fra soverommene og plassert i tilknytning til vaskerommet, både av hensyn til funksjon og med tanke på å få minst mulig støvdannelse på soverommene. Soverommene er små og brukes kun til å sove i (nesten).

Med tanke på livsløpstandard er det vår oppfatning at det er sunt å gå i trapper og at trappene stort sett er en fordel. Men det er mulig å innrede en fullgod leilighet i tredje etasje, som har egen inngang med

egen ramp direkte ut i terreng på vestsiden av huset.

Erfaringene

Prosesen med dette prosjektet har vært spennende. Vi er svært fornøyde med den totalløsningen som Peter Manning har kommet opp med. Huset er på alle måter et moderne hus, men det er også lagt vekt på kommunikasjon med de andre bygningene på plassen, blant annet gjennom størrelse, valg av materialer og enkelhet. Under byggeprosessen forsøker vi i minst mulig grad å ødelegge vegetasjonen med maskiner og annet. Blant annet er det en svært artsrik blomstereng i tunet som vi ønsker å bevare.

I det store og hele har det meste gått greit. Det har ikke vært noen store problemer underveis. Forholdet til både landbruksetat, teknisk og andre kommunale aktører er bra. Holdningene til prosjektet preges av interesse fra noen og likegyldighet fra andre, men ikke direkte motstand.

Fordi Dag Halvor er møbelsnekker og derfor kan gjøre mye selv, har vi nok en del løsninger som ellers ville bli veldig kostbare dersom vi skulle ha andre til å gjøre det for oss. Stort sett er det løsninger som er av mer kosmetisk art og som er utformet nettopp med tanke på at Dag Halvor er i stand til å gjøre arbeidet selv og at han har glede av å legge ned en del ekstra arbeidstimer for å få detaljene akkurat slik vi vil ha det.

For oss har dette blitt et hus som vi tror vil gi oss det livsrommet vi ønsker oss. Det å bygge på denne måten gir huset en kvalitet som vi tror er bra for både miljøet rundt oss og for oss som skal bo i det.

Prosjektet finansieres gjennom lån fra Cultura Sparebank. Dersom noen ønsker ytterligere informasjon er det bare å ta kontakt med **ecoarc as** v/ Peter Manning; tlf: 61 25 46 00 eller e-mail: manning@online.no

Økologiske prinsipper for prosjektet

Byggeprosjektet har en helhetlig og gjennomgående økologisk profil. De økologiske prinsippene i prosjektet er: energiøkonomisering, naturlige materialer, avfallshåndtering og naturlig ventilasjon.

Energiøkonomisering:

- ✓ liten grunnflate over tre plan
- ✓ finsk masseovn (kakkelovn)
- ✓ ved fra egen skog (ingen transport)
- ✓ vannbårent system; oppvarming og varmtvann
- ✓ passiv solenergi til oppvarming av tappevann (dekker ca. 50% av behovet) på sommerstid
- ✓ uoppvarmet sval som utnytter spillvarme og passiv solenergi
- ✓ varmemagasinerende kjerne gjennom to etasjer
- ✓ svært god isolasjon
- ✓ tak dimensjonert for solfangere
- ✓ mulig minikraftverk i elva på sikt

Naturlige materialer

- ✓ trevirke fra egen skog
- ✓ isofiber (cellulose materiale) til isolasjon
- ✓ radonfelle under huset
- ✓ naturlige overflatebehandlinger
- ✓ skap fjernet fra soverom

Avfallshåndtering

- ✓ Separasjonstolett (Aquatron); kompostering av avfallet
- ✓ planer om våtmarksanlegg, allerede separert avfall gjør en overgang enkel

Naturlig ventilasjon:

- ✓ diagonal lufting
- ✓ pustende vegger

av Jannike Østervold

Framtidsverkstedet

Agenda 21 legger sterk vekt på at det er verdifullt at alle grupper i samfunnet får delta aktivt i å utforme en politikk for en bærekraftig utvikling. Framtidsverkstedene som arrangeres av stiftelsen Idebanken er et verktøy som gjør det mulig å omsette visjoner til konkrete handlingsplaner.

Framtidsverkstedet er ikke bundet til noe bestemt problemstilling eller aldersgruppe. Metoden kan brukes i alle situasjoner der en har en problemstilling som en ønsker å få grundig belyst og drøftet, med fokus på deltakernes ønsker og visjoner.

Bakgrunn

Mari Sager i Idebanken har sosialantropologi og internasjonal politikk i sin fagkrets. Hun har også bakgrunn fra organisasjonsarbeid. Sammen med Lone Pålshaugen har hun holdt rundt 15 forskjellige framtidsverksteder rundt om i landet. Mari forteller at metoden ble utviklet av østerrikeren Robert Jungk, som var jøde og opplevde å måtte flykte på grunn av forfølgelse under 2. verdenskrig. Men når han forsøkte å fortelle om hva som ble gjort mot jødene, opplevde han å ikke bli trodd, folk avfeide det som propaganda. Han opplevde sin egen maktesløshet, hvor vanskelig det var for et vanlig menneske å nå gjennom med sitt. Hans erfaringer gjorde det maktpålig-

Fra visjonsfasen.....

gende for ham å finne metoder for å arbeide forebyggende med verdier, slik at vi kunne få en sunnere verden å leve i, et demokrati i ordets rette forstand. Framtidsverkstedene har særlig vært brukt i Østerrike, Danmark og Sverige – og nå også i Norge, bl.a. på Nansenskolen.

Metoden

Verkstedet går over to-tre dager og er delt inn i tre faser. I første fase er oppgaven å belyse nå-situasjonen. Deltakerne kommer frem med kritikk og klager, som systematiseres og skrives opp på plakater på veggen. Utvalgte temaer bearbejdes videre, blant annet i form av dramatisering uten ord.

Visjonsfasen

Når kritikken er ute av kroppen, er det lettere å gå videre til visjonsfasen, som er kjernen i seminaret. Der begynner deltakerne å se inn i fremtiden. De står fritt til å frigjøre seg fra dagens realiteter og tenke kreativt og nytt. Det er lov å leke og fantasere, det er gøy å få ønske hva man vil, ikke bare det man "burde" ønske seg. En regel er at det er ikke lov å kritisere de andre deltakernes visjoner. Alle kan komme frem med sitt, og alt skrives opp på store plakater på veggen. Også i denne fasen foregår det en videre bearbejding av konkrete temaer som peker seg ut, og det dannes grupper som bruker visjonsmaterialet til å konkretisere "drømmesamfunnet", slik de ser det for seg i fremtiden. Dette illustreres ved tegning og skrivning. En fremføring av gruppearbeidet i plenum avslutter visjonsfasen.

Virkeliggjøring

I verkstedet siste fase er temaet virkeliggjøring. Det starter med noen runder med "djevelens advokat" (et gammelt uttrykk fra den katolske kirke, der man ved utnev-

Mari Sager fra Idebanken...

nelsen av nye helgener stilte alle tenkelige kritiske spørsmål for å sikre seg at kandidaten virkelig fortjente helgenstatus). Visjonene utsettes for kjærlig og konstruktiv kritikk, med tanke på hvordan de kan forbedres og styrkes. Gruppene skal ikke forsvare noe, bare la seg inspirere til siste runde av seminaret, som er å forbedre visjonene og deretter lage en handlingsplan for hvordan visjonen kan gjøres til virkelighet. Hva skal gjøres på lang og kort sikt, hvilke personer og organer skal involveres. Det er viktig at planen blir så konkret som mulig.

Som oppsummering skrives det en verkstedetsprotokoll, som blir et grunnlagsdokument for det videre arbeidet.

Erfaringer i Norge

Mari forteller om noen av verkstedene som har vært gjennomført i Norge.

I Hedmark ble unge og voksne koblet sammen i en idedugnad under tittelen "1000 tanker tar tak". I forbindelse med dette ble det holdt 3 parallelle framtidsverksteder for "Tenkende unge", "ville voksne" og folk som arbeidet med Lokal Agenda 21. På verkstedet arbeidet de med sine visjoner for å beskrive sin drømmekommune, der folk trives og ikke ønsker å flytte ut.

Mari forteller også om fremtidsverksted for unge mennesker fra Balkanområdet, der formålet var å skape en bedre dialog og forståelse mellom de ulike gruppene.

"Folk har alltid mer å bidra med enn de tror!" sier Mari.

Et læserindlæg:

Lever vi ikke for å utveksle erfaringer, ideer, tanker og visjoner? Ønsker vi ikke å bruke våre erfaringer, kunnskap og ferdigheter for å skape en utvikling? En mellommenneskelig utvikling som gir oss virkelig rikdom.

Vår virkelige rikdom er styrken i å gå sammen i grupper for gjensidig hjelp. Det er virkelig rikdom fordi den virker, den skaper en strukturert trygghet gjennom gjensidig tillit.

av Peter Schönen

Det meste vi kan, har vi lært av andre mennesker. Det disse mennesker har gitt oss gir oss et større ansvar for å bruke våre erfaringer til beste for den verden vi lever i og for fremtidige generasjoner. Økt kunnskap medfører økt ansvar for våre handlinger.

Jeg er en fagperson som er imot den stillingen mange fagpersoner har fått i samfunnet.

Produksjon av varer blir mere og mere overtatt av maskiner.

Tidligere felle-

soppgaver blir til en vare eller tjeneste som man må betale for. Gjennom tiden har mennesker i sosiale strukturer ivaretatt følgende felles oppgaver:

- ta vare på sine medmennesker
- motarbeide negative påvirkninger
- ta ansvar for verdiskapning
- utfolde sin kulturelle identitet.

Når familien, venner, interessesammenslutninger eller andre sosiale nettverk har sluttet å overføre kunnskap i forhold til sosial læring, fysisk aktivitet og helse, blir det nå mere og mere eksperter som overtar oppgavene. Mange går ikke til en venn, men til en psykolog, mange spør ikke moren sin, men en familierådgiver, mange lærer ikke om helse gjennom oppvekst og familien, men gjennom helsevesen, fagpersonell og skolen. Mister vårt sosiale samkvem mere og mere den levende mellommenneskelige varmen?

Det er jeg imot! Jeg vil ikke grave en grøft som samler opp vann (kunnskap) og tørrlegger myrer, for så å selge vann til vanning av ensomme blomster plantet i torv. Jeg vil ta vare på og bygge opp sosiale strukturer!

Hva er penger?

I dagens samfunn kan vi ikke overleve uten goder og tjenester som andre har skapt. De som skaper verdier og goder må få overført en motverdi for at de selv kan imøtekomme sine forpliktelser, dekke sine behov og finansiere en utvikling. Ved gjensidig hjelp blir verdiskapningen overført

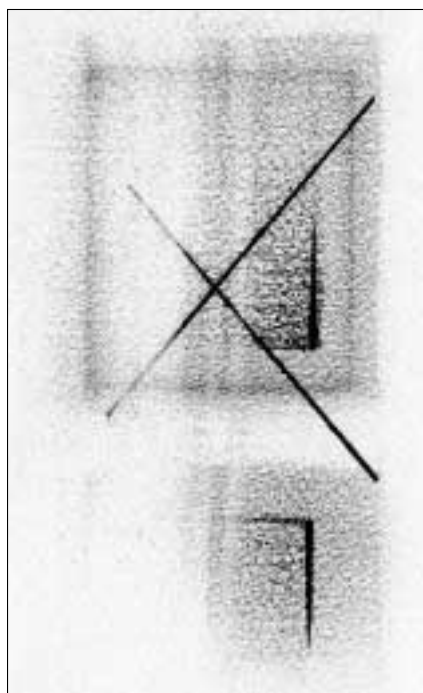
direkte, ansvaret er ikke flyttet ut av nærmiljøet og tilliten og tryggheten skapes der og da.

Ved bruk av penger blir verdiskapningen udefinert og flytende. Den nære tilliten og tryggheten over hvilken nye verdier pengene skaper forsvinner, samtidig forsvinner også ansvaret ut av nærmiljøet.

Vi skaper verdier!

Men fordi vårt liv nå involverer så mange forskjellige mennesker verden over, trenger vi penger eller ett annet middel for å overføre verdiskapningen. Dette betyr at: *Bruk av penger gjør meg ansvarlig for den utviklingen og verdiskapningen jeg finansierer.*

I vårt samfunn bruker vi nå bare en brøkdelen av tiden for å dekke de behov våre foreldre måtte jobbe hardt for. Men likevel har vi fått mindre tid for hverandre og vår

arbeidstid har nesten ikke minsket. I tekst, bilde og lyd tror vi at vi skaper en bedre verden. Ser vi dypt inni sjelen og på vår arbeidskraft, så virker det som om det meste av vår verdiskapning er fanget av eiendomsretten, rentene og en økonomisering og profesjonalisering av alle områder i menneskenes liv. Lever vi i et sosialt samkvem med hverandre, eller mere og mere i en syk og tilslørt verden der den gjensidige årelating øker med hver dag som går? Egoismens turboløp mot stupet!

Arbeidskraft og ytringsfrihet

Den mest handlingsrettede og skapende ytringsfriheten et menneske har er arbeidskraften. Hva nytter det med å kunne uttrykke tanker og livssyn i skrift, ord og bilde når vår skapende kraft er fanget opp i arbeidsforhold som produserer verdier og varer som skader den utviklingen og de forholdene vi selv ønsker å leve med. Mens tanker og livssyn har en viss demokratisk

frihet her i samfunnet, er arbeidskraften og verdiskapningen til svært mange mennesker fanget opp i en

hierarkisk diktatur, der de som har klart å berike seg på andres bekostning bestemmer. Hvor mange har handlingsfriheten for å leve, produsere og finansiere i samsvar med sin overbevisning?

Dine muligheter

Mange som ønsker en rettferdig utvikling gjennom å skape mellommenneskelige verdier er rammet av en eksistensiell utrygghet. Årsaken ser ut til å være et paradoks som alt for mange i vårt samfunn lever i :

Alt for mange vil - bevisst eller ubevisst - heller bruke tid, arbeidskraft og penger på en utvikling de selv klager over, enn å finansiere eller arbeide for dem som vil skape de verdiene og den utviklingen de selv ønsker!

Vi har muligheten for å støtte/fremme et verdigrunnlag eller en overbevisning gjennom bruken av vår arbeidskraft. Ved å bruke penger finansierer vi en utvikling og har ansvar for denne utviklingen. Gjennom gjensidig verdiskapning og omfordeling kan vi gi hverandre trygghet for at vi kan fortsette med å bruke arbeidskraften på å skape en kommuniserende sosial struktur av individer som tar ansvaret for konsekvensene av sine handlinger. Kanskje dette kan skape fred, sikkerhet og en rettferdig global utvikling.

Frie tanker er bare ord, de er bare frø som flyr gjennom luften! Først når du gir dem røtter ved å skape verdier og handlinger blir tankene radikale. Nå er det opp til deg å la tankene vokse!

Ingen kan gjøre alt, men alle kan gjøre litt

Av Arne Øgaard

Snak...

Slik synger de unge norske miljødetektiverne i Blekkulf klubben. Men for oss nordmenn virker det ofte som om danskene er flinkere til å gjøre litt. Det er flere konkrete prosjekter som kommer i gang i det lille landet i syd. Nordmenn må ofte tenke seg litt om eller så kan de gjerne diskutere en sak til de blir røde i hodet. Men når de så har snakket seg varme er de oftest fornøyd, da har de gjort sitt.

... og handling

På begynnelsen av 70-tallet var det mange som ble bevisst de økende miljøproblemene, knappheten på ressurser og de skjeve fordelingen mellom fattige og rike land. Men hva kunne gjøres for å forbedre situasjonen? Mange så en mulighet til å bidra til en positiv utvikling etter å ha lest Erik Dammanns bok *Fremtiden i våre hender*. Folkebevegelsen *Fremtiden i våre hender* ble stiftet og over 30.000 medlemmer meldte seg inn. De søkte en ny livsstil, hvor de skulle virkelig gjøre andre verdier enn dem som kunne kjøpes for penger, de ønsket å redusere forbruket av forurensende og resurs-sløsende produkter. De ville vise at det gikk an å gjøre noe selv.

At bære....

At bære
eller ikke bære
det er spørsmålet
holder det
eller holder det ikke
i hundrede år
og nu
det er svaret
og ansvaret
korsvejen
hvor fortiden og fremtiden
krydser hinanden
i dette øjeblik
himlen og jorden
der mødes i et kys
inde i mit hjerte

af Søren Eppler

Individ eller fællesskap

Jeg ble også begeistret og meldte meg inn og ble med på å bygge opp en aktiv gruppe på universitetet i Oslo. Vi ville gjerne gjøre andre oppmerksom på at de også kunne gjøre litt for å bidra til en sunnere samfunnsutvikling. Men vi ble kraftig imøtegått av marxistene som mente at det å gjøre noe selv var helt forkastelig. Det eneste som kunne forandre situasjonen var en systemendring og alt annet enn å kjempe for den sosialistiske revolusjonen ble stemplet som reaksjonært. Vi svarte skarpt tilbake at den sosialistiske revolusjonen var en håpløs illusjon. Vi ville også ha endringer i det politiske systemet og i lovgivningen, men fremhevet at vilkåret for at politikerne skulle få gjennomslag for en mer miljø- og menneskevennlig politikk var at forbrukerne viste at de var villig til å gå i denne retningen. Det var ikke nok å mene med ord, men hver handling måtte vise hva en stod for. Vi fremhevet at selv små handlinger hadde større betydning enn resolusjoner i studentsamfunnet. Men det var likevel marxistene som fikk størst oppslutning. Framtiden i våre hender ble heller ikke det fornøynesspotensialet mange hadde håpet. Nordmenn som skal legge om livsstilen har lett for å ende opp som selvopptatte karikaturer. Å finne fram til verdier som virkelig kunne frigjøre en fra det kommersielle presset, var heller ikke så lett. Det var ikke nok å gå ut i naturen og å nyte dens ro, og de som mente det kanskje var nødvendig å finne fram til mer spirituelle verdier ble ikke tatt på alvor.

Politisk endring

Etter hvert kom også de toneangivende i Framtiden i våre hender til å legge hovedvekten på at det var politikerne som måtte gjennomføre de nødvendige endringene. Politikerne har da også vedtatt lover og innført avgifter og tilskudd slik at de til en viss grad har klart å vende utviklingen i en positiv retning. Men det er også mange områder hvor de kommer til kort. Forskjellene mellom fattige og rike, uttappingen av lager ressurser, senkingen av matvarekvaliteten og den økende drivhuseffekten er noen av områdene hvor politikerne har hatt store vanskeligheter med å

snu den negative utviklingen. Politikernes muligheter til å forme en ny samfunnsutvikling er åpenbart svært begrensede.

Lokal Agenda 21

I 1992 kom et nytt initiativ in på den store miljøkonferansen i Rio. Mange opplever Lokal Agenda 21 som det viktigste resultatet av denne konferansen. Her ble myndighetene oppfordret til å samarbeide med medborgerne og lokale organisasjoner, både frivillige og organisasjoner innen industri og næringsliv for å lage en plan for en bærekraftig utvikling. Her gjaldt det ikke bare enkeltmenneskets prinsipper eller rikspolitkernes visjoner. Nettopp i mindre lokale grupper skulle det være mulig å sette i gang konkrete tiltak for å fremme en bærekraftig utvikling. Nå skulle det tenkes globalt og handles lokalt.

Folk til folk

At mennesker som går sammen i grupper faktisk kan få utrettet noe er jo bankene Merkur og Cultura praktiske eksempler på. Men det finnes også andre eksempler på ulike former u-landshandel. Grupper i vesten har tatt direkte kontakt med fattige produsenter, som produserer på en bærekraftig måte i u-landene.

Det biologiske-dynamiske jordbruket i Norge kunne drives i mange år før det ble bevilget statsstøtte til økologisk jordbruk fordi bevisste forbrukere gikk sammen å betalte en merpris for produktene fra dette jordbruket. Men det kan opprettes langt flere grupper av mennesker som ønsker å få ting til å skje. Politikernes makt er begrenset, det er derfor farlig å overlate alt til dem alene. Men et samarbeid mellom lokale grupper og politikere kan gi nye muligheter.

Verden trenger konkret handling, men også for enkeltmennesket har slik handling betydning. De fleste av oss får av og til impulser om ting vi opplever som riktige og viktige å gjøre, men så gjør vi kanskje ikke noe med det likevel. Men da har vi kvalt en liten spire i oss selv. Fortsetter vi med slike kvelninger vil jo mer og mer av oss dø og etter hvert gå nokså reduserte gjennom livet. Også derfor er det viktig at vi gjør litt, selv om vi aldri kan gjøre alt.

Mangfoldigheden blandt de projekt-initiativer Merkur og Cultura kommer i kontakt med, viser hvilken kraft og inspiration, der lever i såkaldte civile samfund. Her er endnu et eksempel:

Fremtidens inkasso...

Af Jan Swyrtz

Når jeg i mit daglige arbejde med økonomisk nødlidende, oplever det inddrivelsessystem, vi nu i generationer har kendt til, falder min tanke på Sovjet-Rusland, der lod alting være ved det gamle, uden at stille spørgsmålstegn ved, om det kunne gøres bedre.

Mange har stor interesse i at bibeholde systemet som det er, og her tænker jeg naturligvis først og fremmest på advokatsamfundet, der tjener overordentligt mange penge på de mange inkassosager.

Flere af de største kreditkort-selskaber har etableret sig i inkassobranchen og udbyder sin ekspertise til mindre selskaber.

Dette fordyrer naturligvis sagen og med blot 10 kreditorer i en sag, er der tale om en forøgelse af gælden på kr. 25.000,- hvilket set ud fra mit synspunkt, virker stik mod den reelle hensigt og blot fjerner debitor fra en mulig løsning og derved ofte fører til en passiv og opgivende holdning.

Jeg har, som grundlag for ØKONOMI-centerets tilblivelse, haft det synspunkt, at der ikke kan komme noget godt ud af at trampe på de familier, der ligger ned.

Dette fører blot til stor social deroute, der i nogle tilfælde får den værst tænkelige udgang: alkohol- og pillemisbrug, vold i hjemmet på såvel ægtefælle som hjemmets mindste, sygdom forårsaget af stress og endda selvmordsforsøg, der i nogle tilfælde får dødelig udgang.

Modspillere er der nok af og som tegn på, at dette ikke er tilstrækkeligt, søger kreditorer fortsat nye muligheder for at inddrive deres tilgodehavender med ønske om f.eks. løntilbageholdelse og EDB-samkøring.

For mig er det indlysende, at der snarere er behov for en medspiller. En, der er troværdig, og som kan accepteres af de involverede parter.

Efter endt uddannelse forsøgte jeg mig som headhunter. Desværre for mig i en tid, hvor der var flere afskedigelser end ansættelser, med hvilken konsekvens, at jeg havde med en gæld på omkring en halv million.

Jeg oplevede derved, at man selv med de bedste hensigter om at betale sin gæld, blot blev sat i "utroværdighedens kasse", og at man næsten skulle ned på sine knæ for at få lov til at indgå afviklingsordninger.

Selv med mulighed for at indgå forlig,

ønskede kreditorerne ofte at fremsende sagen for fogedretten, med de dertil hørende ekstraomkostninger.

Med ØKONOMIcenteret er der nu sat skub i et naivt forsøg på, at realisere et inddrivelsessystem, som er langt mere menneskelig, end det vi kender i dag, og som vil give kreditorer deres tilgodehavender på et tidligere tidspunkt.

Først og fremmest må vi bevise, at vi har ret. Da ØKONOMIcenteret startede, oplevede vi en overordentlig stor skepsis blandt kreditgiverne, der havde stor erfaring med "sådan nogen som os". De kendte resultatet af vores arbejde på forhånd, og det var ikke positivt ment.

Man udarbejder kreditorliste samt handlingsbudget, kontakter sagens kreditorer for indgåelse af aftaler, og så overlader man styringen af økonomien til debitor, som kun sjældent efterlever det aftalte.

Jeg er i dag glad for, at jeg før opstarten havde haft nogle møder med bl.a. kredit-selskabet DANmax og kortselskabet AcceptCARD, der hjælpsomt orienterede mig om de mange fejltrin andre havde taget på området.

I de første sager etablerede jeg samarbejde med debitorernes bankforbindelser for at sikre mig, at de indgåede aftaler kunne overholdes. Dette kunne dog kun gennemføres, hvis debitor havde et fornuftigt forhold til sin bank, der indvilgede i at oprette en budgetkonto.

For også at hjælpe de, der ikke havde en bankforbindelse, tog jeg i nogle tilfælde chancen, og forsøgte en reetablering på den måde, som jeg tidligere var blevet advaret imod. Resultatet - debitor havde ofte brugt de penge, som jeg havde lovet til deres kreditorer.

Jeg var nødsaget til at søge efter en mulig partner, der ville hjælpe mig med at oprette de nødvendige bankkonti.

Efter flere forgæves forsøg på at sælge idéen til en bank, måtte jeg efterhånden se mulighederne for værende udbrændte.

På et møde hos MERKUR med direktør Lars Pehrson, blev der udvist en mere positiv holdning for projektet, end jeg tidligere havde oplevet.

Dog skulle der gå godt halvandet år, hvor jeg ikke tog flere sager ind, end de 4-6 jeg havde, før MERKUR accepterede at etablere samarbejde med virkning fra og med den 1. Juni 1999.

Vi er nu i gang med vores "revolution", og på kun et år har ØKONOMIcenteret vundet stor tillid blandt kreditgivere som: GE Capital Bank, Handelsfinans, Veko Finans, DANmax, DanAktiv, Unifinans m.fl.

Ovennævnte viser os i dag stor samarbejdsvilje på trods af deres store skepsis i starten. Nu kvitterer de for gode resultater med mange henvisninger af debitorer.

Flere af landets kommuner, heriblandt Fredericia Kommune har ligeledes henvist skyldnere til os, hvilket vi ikke havde drømt om, for blot ét år tilbage.

SF Socialistisk Folkeparti, har fremsendt forslag til folketingsbeslutning om forebyggelse af og hjælp til løsning af gældsproblemer, hvor ØKONOMIcenteret er nævnt i en af løsnings-modellerne, med ordene - det er en model som Økonomi-centeret i Risskov har gode erfaringer med.

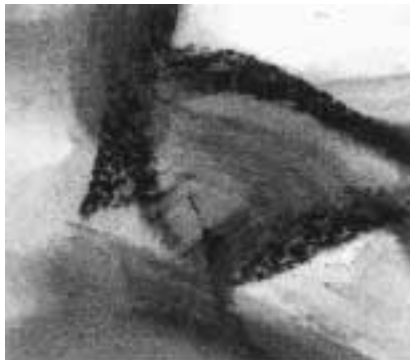
I den forbindelse blev vi omtalt i Folketingssalen med vores navn, hvilket vi naturligvis er stolte af.

Engang ude i fremtiden er det gamle inddrivelsessystem måske væk og erstattet af et nyt og mere menneskeligt.

Et system som måske kan tilgodese alles interesser, hvor kreditorer herunder de offentlige, henviser debitorer til centre der alle er statsautoriserede med tilhørende kontrol, og hvor kreditorer via deres organisationer har udarbejdet faste bestemmelser som følges, med den konsekvens, at de enkelte kreditorer forpligter sig til at godkende de fremsendte løsnings-modeller.

Levevilkårene for debitor er ligeledes fastsat af kreditgiverne og således acceptable i forhold til antal personer i familien.

De debitorer, der tvinges til at "kaste håndklædet i ringen", har til gengæld fred og ro fra kreditgiverne, og derved fjernes den psykiske krigsførelse samt de høje advokathonorarer, fogedretsgebyrer og inkassoomkostninger.

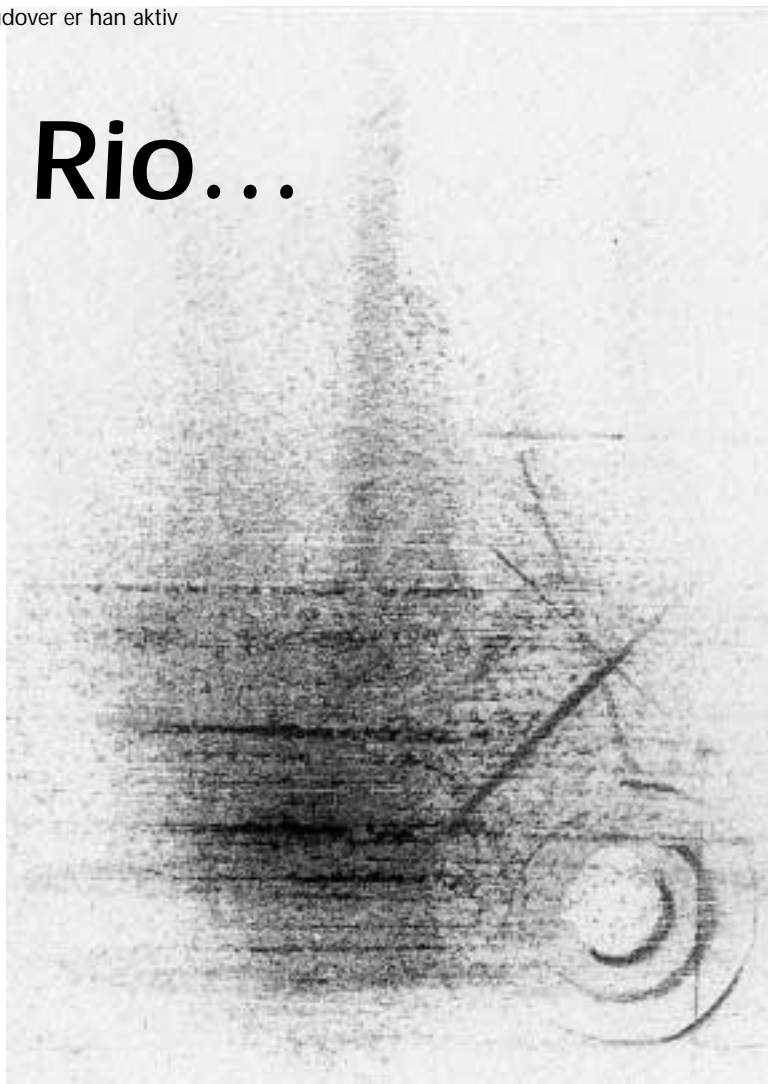

Søren Eppler er musiker, komponist og tekstforfatter, herudover er han aktiv med Agenda 21 arbejde. Han var med fra begyndelsen...

Dengang i Rio...

Af Søren Eppler

Jeg deltog i Rio-konferencens '92 Global Forum som optrædende sanger og sangskaber for musikteater-gruppen 'All Rights Reserved'. Desuden var jeg deltager i workshops, foredrag, dialoger og globale events, som den dag i dag sætter sit præg på min tankemåde og livsførelse. Ud fra de mange gribende taler, udstillingsstande og begivenheder under ét træder der tilsammen to temaer frem, to stemmer der gik igen i mange variationer.

Den ene taler om den 'fare, der er på færde', at vi som mennesker og som menneskehed må sadle om, at vi har misrøgtet naturens love, at vi må gribe ind, før det er for sent, og tiden til at begynde at handle er: *nu!*

Den anden taler om, at vi på den anden side midt i den globale krise kan øjne en masse positive udviklingsmuligheder for os som enkeltindivider og som global enhed. Det kræver på den anden side også, at vi hver især vågner op til vores unikke potentiale: *her og nu!*

Mangfoldighed

Der var en mangfoldighed af bidrag fra hele kloden: 675 stande fra alverdens organisationer med navne som 'Global Heart', 'A World that Works for everyone', 'Danish organisation for renewable energy' foruden nogle underfulde navne som 'Grandmothers against nuclear war'. På 12 dage foregik der mere end 250 møder om konferencens tema 'Miljø & Udvikling', og der var en righoldighed af kulturelle indslag i en farvemættet mangfoldighed af jakkesæt, nationaldragter, halvnøgne 'oprindelige folk' og 'varmt på Copacabana'-

klædte mennesker fra omkring 176 lande fra hele kloden.

Helhedsindtrykket

Helhedsindtrykket var gribende, enormt og overvældende: Det gik igen og igen i samtlige samtaler, taler, møder, sange, billeder osv., at nu var menneskeheden kommet til sit 'prøvelsespunkt': nu måtte vi midt i vores globale mangfoldighed og kulturforskelle finde de egenskaber, der kunne forene os i globalt samarbejde - ellers ville vores globale kultur kunne kollapse i en eller flere økologiske katastrofer.

Frihedsånd

En del stande og mødetelte var fulde af en hel ny frihedsånd, som jeg indtil da ikke havde oplevet så koncentreret og insistende noget sted på kloden. Hos Brahma Kumaris var overskriften: 'When we change the world changes'. Hensigten var at pege på årsagen til den økologiske krise, som en krise i vores åndelige værdisystem og i vores almene sindstilstand, tanke-system og verdensopfattelse. Målet var via bevidst verdensindsigt og meditativ selvindsigt at nå de medfødte kvaliteter af selvet i indre

fred, lykke og glæde ved livet og således skabe adgang til den konstant fornyelige ressource af personlig energi, som motiverer praktisk, konstruktiv handling.

Indsigt

Den praktiske konstruktive indsigt var og er, at den enkeltes største bidrag til planetens helbredelse er vedkommendes egen personlige livs-transformation. Essensen er at finde den positive grundtilstand og motivation, der driver værket - og føre den ud i daglig praksis. Det er summen af de personlige livs-transformationer, der i sidste ende vil gøre vores klode bæredygtig - og det positive budskab ved dette var og er jo, at den enkelte har al magt og mulighed for at give sit absolut yderste bidrag til omstillingen til bæredygtighed - og at det virkelig også er det, der er brug for såvel i det lokale som i det globale miljø.

Livs-transformation

Hvordan begynder nu denne livs-transformation i den enkelte. Det er ikke nødvendigvis mængden af information, der får et menneske til at handle. Maurice Strong, generalsekretæren for Rio-konferencen,

kom med følgende erkendelse: Hvornår vil vi begynde at handle?!: "Når det bevæger vores hjerte og sjæl".

Nogle gange skal der ikke så meget til. I en stand på Rio-konferencens globale forum fandt jeg følgende fire linier om, hvad jeg kan gøre, og som jeg har haft med mig siden:

1. Forbedre kvaliteten af dine tanker for at skabe en fredelig atmosfære omkring dig
2. Forbedre kvaliteten af dine personlige forhold for at skabe harmoni
3. Leve et enklere, mindre forurenende liv - fx via vegetarisk kost
4. Overføre meddelelsen via dit eget eksempel

Helhed

Som apollo-astronauten Edgar Mitchell, den sjette mand på månen udtrykte det: "Der er en formidabel fremtid at skabe, og vi har redskaberne til at gøre det, men det kræver bevidsthed, viden, dedikation og forholden sig til andre mennesker. Vi kan ikke gøre det i isolation. Enten gør vi det samme som helhed - ellers gør vi det ikke".

'A new day for the world'

Efterhånden som konferencen skred frem oplevede jeg en underfuld blanding af alvor, entusiasme, højtidelighed og frem for alt en stigende samhørighedsfølelse og fornemmelse af optimisme: Kulminationen kom for mig om natten og om morgenen d. 5. - 6. juni under arrangementet 'A new day for the world'. Her deltog tilsammen 25 verdensreligioner i et 12 timers-forløb, der var designet til på en gang at præsentere de smukke og unikke religioners individuelle traditioner, samtidig med at religionerne under en afsluttende 2-timers fællesceremoni begyndte at danne en form for synergi, som var dybt forløsende og, for mig at se, var en unik verdenshistorisk begivenhed. Essensen af denne oplevelse findes i flere af mine efterfølgende sange.

FN Rio-konferencen skabte med sine officielle dokumenter: Deklarationen om miljø og udvikling, Skovdeklarationen, Klimakonventionen og Konventionen om biologisk mangfoldighed, foruden den store Agenda 21-hensigtserklæring og handlingsplan, en nødvendig platform for alverdens lande til at indlede et samarbejde, hvor 'fred, udvikling og miljøbeskyttelse er afhængige og udelelige størrelser'. Det er ganske glædeligt og sikrer givetvis en kontinuitet i den proces, der fortsætter over hele kloden med iværksættelse af lokale Agenda 21'ere plus det, der nu også i Danmark resulterer i udarbejdelsen af en national Agenda 21. Denne proces kalder jo på den enkelte dansker og på os alle i samme essens, som den Edgar Mitchell beskriver.

Et morgengry...

Det er den dag i dag min dybeste opfattelse, at det der skete på Rio-konferencen, og ikke mindst på NGO-delen '92 Global Forum', 'Folkets forum' med 18.000 deltagere og mere end 400.000 besøgende fra over 170 lande, var en vigtig del af morgengryet for en hel ny civilisation på vores klode. Det var her det skete, i folkets forum, ansigt til ansigt med hinandens åbne hjerter og kreative potentiale: Oplevelsen af, at det vi alle inderst inde drømte om, faktisk var en realistisk mulighed her på Jorden i dette liv. Som jeg skrev i min dagbog: 'Alle mine drømme er blevet til virkelighed'.

Jeg kender indtil dato ingen bedre beskrivelse af dette, end den Al Gore har givet i bogen 'Jorden i Balance' - og jeg vil her slutte beskrivelsen af mine oplevelser på Rio-konferencen og '92 Global Forum af med at citere Al Gore, der deltog på konferencen kort før, han blev valgt til vicepræsident i USA:

"Og de virkede alle mere ens end forskellige. Stammefolkene og kunstneren, videnskabsmanden og barnet, turisten og diplomaten. Alle syntes at være en del af en dybere forståelse - en erkendelse af, at vi alle blot er en del af noget, der er langt større end os selv, at vi er en stor familie, der kun langt ude er bundet sammen af blodets bånd, men alligevel er i nært slægtsskab, når det gælder om at sikre hinandens fremtid og det globale miljø.

Den erkendelse var nok det vigtigste resultat af Rio-konferencen.

På samme måde som de første fotografier af Jorden svævende over Månens horisont fremkaldte en markant ændring af det billede, vi i vores sjæl bærer af denne klode, så har Miljøkonferencen medvirket til at fremkalde en ændring i den måde, hvorpå nationer over hele verden opfatter deres indbyrdes forhold og deres ansvar over for hinanden".

Indlægget blev bragt i ØKO-NET, aug. 2000, nr. 39.

Også et Agenda 21 - initiativ

Ungdomsmøde i Göteborg

af Christoffer Smidt og Lone Frederiksen

Lige så nedslående forholdene i verden kan se ud, lige så opløftende er de enkeltbilleder, vi fik af mennesker, der har et mål og kæmper for at holde fast ved det og realiserer det, til gavn for andre og for Jordens fremtid. Det giver tro, kærlighed og håb at bygge videre på.

Det var søndag og solen skinnede mildt over de gamle krogede træer, der lå på stien til Wendelsberg folkehøjskole. Her skulle de næste fem dage bruges til et intensivt møde med andre unge fra 12 nationer. Ideen blev født på den Nordiske Konference, der blev holdt samme sted i

Deltagerne

Der deltog 51 personer i alderen 17-25 år og fra så forskellige lande som: Brasilien, Bulgarien, Colombia, Danmark, Dominikanske Republik, Finland, Holland, Israel, Mongoliet, Norge, Senegal, Sverige, Sydafrika, Tyskland, Ungarn.

dagene omkring nytårsaftnen. Den nordiske konference, hvor der var deltagere fra mange dele af verden, handlede om fremtidens samfund, men der var nogen som undrede sig over, hvor alle de unge var henne, der var nemlig ingen. Netop ungdommen er vigtig, for det er den, der skal bestemme om 10-20 år og det viste sig, at der var stor interesse i at få de unge i tale. Og så startede forberedelserne til IYM - International Youth Meeting, som blev afviklet den 23. - 28. juli 2000.

Antroposofisk Selskab i Göteborg stod som arrangør sammen med Bernard le Roux fra Sydafrika og Elise Guldagger fra Danmark.

ne var bygget op omkring samtalegrupper, workshops (træskærearbejder, musik, dans, kommunikation m.m.) og plenum med forberedte indlæg samt spontane indlæg fra alle deltagere.

Nelson Mandelas tiltrædelsestale fra 1994 kom til at betyde meget for mødet og for vores oplevelse af os selv og hinanden:

Our deepest fear is not that we are inadequate.

Our deepest fear is that we are powerful beyond measure.

It is our light, not our darkness, that most frightens us.

Den tale giver rum for åbenhed, vækst og tro.

Hvad rører dig?

I starten af konferencen handlede samtalerne især om den 3. verdens problemer, men efter stigende interesse fra de unge, blev også vestens problemer taget op. Hvilket var nok så vigtigt, da vi i vesten har den største økonomiske og kulturelle dominans.

Den tid vi lever i, opleves for mange som forvirrende og måske skræmmende. Der er ingen faste værdier og holdepunkter, og alting er i rivende forandring, på en måde som kun er sket ved krige og de store vandringer tilbage i historien. Vores teknologi bliver i øjeblikket forældet på et halvt år og vi oplever samtidig en stor kulturel ændring. Både i form af flygtninge fra udviklingslandene, men også i form af kulturindflydelse fra hinanden, de rige lande imellem, hvor USA har den suverænt største indflydelse. Det har i Europa skabt en spirende nationalisme som ses som politiske partier i næsten alle lande.

Det individuelle ansvar

Nationalisme er i vores tid blevet et udtryk for afmagt og usikkerhed på egen identitet og selvtilstrækkelighed, og er som sådan et udtryk for kernen i problemet for vesten. Vi har fået så stor frihed, til det vi vil, karrieremæssigt og familiemæssigt, at der ikke er nogen, som vi kan pege fingre af længere. Det hele falder tilbage på os selv. Den nye verdens smerte er af personlig karakter, og problemerne heraf ses da også tydeligt i vores brug af stoffer, deriblandt omfanget af lykkepiller og nervemedicin. De problemer ser ikke ud til at tage af, snarere tværtimod, men det er også hårdt at tage konsekvensen for egen utilstrækkelighed hver gang, for så er man nødt til at vende sig indad for at finde en løsning.

Når unge fra Mongoliet, Brasilien, Den Dominikanske Republik eller fra Senegal fik indsigt i nogle af de menneskelige problemer i den vestlige, privilegerede verden, og så at træerne bestemt ikke voksede ind i himlen med materiel velstand, så havde mødet nået noget som nok så mange bøger eller tv-programmer ikke ville kunne give.

51 unge fra 15 forskellige lande drøftede lokale og globale problemer i Göteborg den 23.-28. juli 2000.

Og de unge fra Vesten forstod med hjertet, hvad det vil sige ikke at være sikker på, at der er 3 måltider mad hver dag, ikke at have råd til at tage en uddannelse, ikke at kunne komme til lægen, når man er syg. Da vi hørte, at en meget åben og progressiv afrikaner for første gang oplevede en ægte dialog med sorte fra det samme Sydafrika, så fattede vi en flig af apartheids dybt forgiftende virkninger, også i de hvides liv.

Forståelse og styrke

Men samtidig med at vi fik en forståelse for hinandens situation og problemer, så oplevede vi også den styrke og tro, der udsprang af at høre om initiativer og arbejde for at gøre ens eget hjørne af Jorden til et lidt bedre sted at være. Overalt i øst og vest, nord og syd arbejder unge og ældre for at hjælpe dem, der har færre ressourcer end de selv.

Handling giver forvandling

Mange i gruppen kom fra antroposofiske miljøer og havde planer og visioner om at arbejde som Waldorf-lærere eller -pædagoger. F.eks. Hristo Marinov og Maria Pahova fra Bulgarien, der efter studieophold i Tyskland vil hjem og arbejde med Rudolf Steiner skoler, eller Gomez Ramon Ogando, der vil undervise og hjælpe fattige børn hjemme i Den Dominikanske Republik.

Dirk-Jan Koch og Naama Palfrey fra Holland, som hver på deres måde vil arbejde for broderskabet, at vi skal deles om verdens rigdomme, og for at vi skal være lige for loven, samt for den åndelige, skabende frihed.

Alle var interesserede i at lære af og om andre, komme ud og se andre steder i verden, med Lila Loten's ord (Israel): "I am here to meet other individuals, who, like

me, want to give something of themselves to the world. Together we are a strong community, which can really change and bring a great light to the world."

Vi fik en dyb forståelse for at vore forskellige kulturer hver har deres stærke og svage sider, at der er problemer at løse og kvaliteter at give af og tilegne sig. Vi fik ny inspiration og mod til at arbejde videre for en fælles fremtid, som Battsetseg Batjargal fra Mongoliet sagde: "I was not used to have big dreams for the future, I just wanted to go to other countries and see other cultures to become a teacher and to enrich children's lives. However, the conference changed something in me, and now I would very much want to open a place where poor and neglected children can be offered an education and a place to come to if they need any kind of help. I really hope there will be an opportunity for me to realise this dream."

Så på trods af globaliseringens tendens til økonomisk og politisk ensretning, så fik vi en tydelig oplevelse af, at der er mange og stærke kræfter, der arbejder for en alternativ form for globalisering.

I sin bog "Civil Society" taler Nicanor Perlas fra Filippinerne om samfundets tredeling, hvor der er tre kræfter, der hver især er nødvendige i et sundt samfund, og som skal holde hinanden i ave, nemlig den økonomiske og den politiske sfære samt civilsamfundet med dets NGO'er og andre civile, frivillige organisationer og bevægelser. Vores møde mellem unge og ældre fra alle dele af verden føltes som et stærkt bidrag til opbygningen af de verdensomspændende bevægelser, der forsøger at påvirke økonomien og politikken i en mere menneskelig og økologisk bæredygtig retning.

Når vi på tværs af alder, race, religion, nationalitet osv. følte os meget tæt knyttet til hinanden og spontant lavede spil, hvor vi blev én stor familie, er der for os ingen tvivl om at den cirkel af venskaber, der blev skabt i Göteborg, vil leve videre. Mødet gav os mod til at stråle og vokse, det styrkede troen og håbet hos os alle, og vi tog hjem med et "på gensyn - næste forår i Israel".

Allergi fra en anden synsvinkel

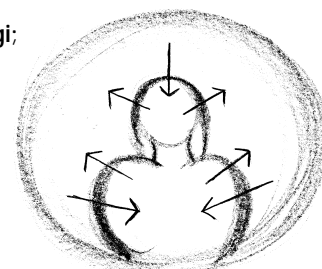
Biodynamisk forbrugersammenslutning arrangerer efterårsstævne på Audonicon, Skanderborg, den 27. og 28. oktober.

Foredrag v. Peer Bach Boesen, Allergica og Jan Thiesen, Rudolf Steinerskolelærer; kunstneriske øvelser v. Niels Erik Boesen, malelærer/grafiker.

Arrangementets overskrifter er:

- Akutte og kroniske sygdomme i forhold til allergi;
- Er der en sammenhæng mellem menneskets udvikling og allergi?
- Jeg's udvikling.

Pris incl. mad er kr. 300 (+ overnatning).
Program og yderligere oplysninger hos Helle Bredmose tlf. 86 51 28 11.
Tilmelding senest 17. oktober.

Nye BØGER

Organisationens ånd

Af Preben Grønkjær,
Hovedland 2000, 127 sider
ISBN 87 7739 468 2

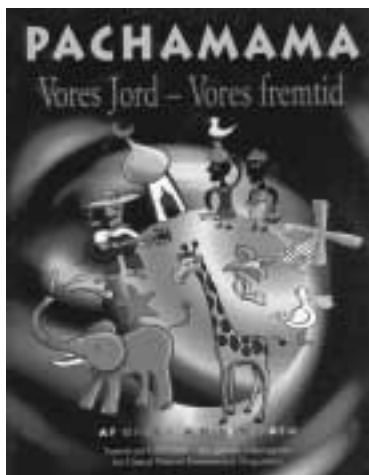

Hvis en organisation vil lukke bare lidt op for ånd, så ville der blive åbnet for en ufattelig kreativitet, som ville blive givet tilbage til organisationen. Denne påstand fra to amerikanske virksomhedskonsulenter

Meg Wheatley og Myron Kellner-Rogers har dannet inspiration for forfatteren, som her påtager sig at undersøge hvilken rolle "ånd" har for en virksomheds udvikling og eksistens.

Patchamama, Vores jord – Vores fremtid

Et fælles projekt mellem Peace Child International og United Nations Environment Programme (UNEP), udgivet af VILDFRED, Danmarks naturfredningsforening 2000, 97 sider, ISBN 8787030-64-0.

Unge fra mere end 100 lande har bidraget med tekst og illustrationer til bogen, som er ungdommens version af FN's miljøtilstandsrapport GEO-2000. Det er en farverig og tankevækkende bog, som udkommer på en lang række sprog.

Borgerløn, fortællinger om en politisk idé

Af Erik Christensen. Hovedland 2000,
510 sider
ISBN 87-7739-445-3

Forfatteren er lektor ved Institut for økonomi, politik og forvaltning på Aalborg Universitet.

Bogen er en status over den idemæssige udvikling omkring begrebet borgerløn.

Begrebet borgerløn bliver af Erik Christensen opfattet som en generel ret for alle borgere til en ydelse fra staten, hvor man kan leve på et beskedent niveau – men fri og uden forpligtelse til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet. I denne sammenhæng betragtes borgerløn som et element for en bæredygtig udvikling.

Samtidig er det forfatterens hensigt at bidrage til en diskussion af, hvorvidt ideen om velfærdssamfundet kan videreudvikles og kombineres med det såkaldte bæredygtighedsprincip.

Tale, lytte, forstå

Af Heinz Zimmermann,
A.M.Kjærs Bogtryk Aps & Forlag, 95 sider
ISBN 87 87697 48 3.
Bestilling: Audonicons Bogsalg tlf. 86941688.

Mens det fyger om ørerne på os med alle mulige og mere eller mindre smarte ledelsesbegreber og –udtryk er der mennesker,

der hævder, at samtalen er det klart vigtigste ledelsesinstrument, der findes. De har sikkert ret. Men der er ikke så mange bøger om samtaler. Fra et lille dansk forlag foreligger der en lille bog, næsten en lommebog, om

at tale, lytte og forstå. Bogen er skrevet af en tysk forfatter ved navn Heinz Zimmermann, og har undertitlen: I erkendelses- og beslutningsprocesser. "Med ord kan man strides, spidde hinanden, væрге for sig, adskille, svare igen, manipulere, besejre og dræbe, men også rette op, søge og beskytte, forbinde, velsigne og helbrede. Udøve magt eller udfolde kærlighed, begge dele sker i samtalen". Sådan siger forfatteren i indledningen. Man vil heraf fornemme, at det ikke er en almindelig smart bog om samtalen. Det er en dyb, på erfaring og indsigt baseret bog om erkendelses- og beslutningssamtaler i sådanne grupper, hvor deltagerne principielt er ligestillede. Bogen giver en række anskueliggørende eksempler og beskrivelser, som bl.a. stammer fra forfatterens mangeårige erfaring med selvforvaltning i en Rudolf Steinerskole. Bogen er baseret på og udformet i et antroposofisk præget sprog og begrebsapparat.

Det fleksible menneske

Af Richard Sennett,
Hovedland 1999, 167 sider
ISBN 87 7739 414 3

Det moderne erhvervsliv kræver fleksible medarbejdere for at kunne klare sig i konkurrencen om hurtige penge på omskiftelige markeder. Hvordan kan vi i en sådan verden realisere langsigtede mål og værdier og

som individer opnå moralsk og personlig identitet? Det er det grundlæggende spørgsmål i bogen.

Økologisk utsyn 2000

Økologiske konsekvenser av Norges økonomiske udvikling det siste året.

Af Jon Hille, Rapport 3/2000 fra Framtiden i Våre hender.

For sjette år på rad utgir Framtiden i Våre hender rapporten "Økologisk utsyn". Tittelen henspiller på Statistisk Sentralbyrås publikasjon "Økonomisk utsyn", som beskriver de viktigste økonomiske utviklingstrekkene i Norge. I Økologisk utsyn settes disse utviklingstrekkene inn i et økologisk perspektiv.

Rapporten kan bestilles fra Framtiden i våre hender, Postboks 4743 Sofienberg, 0506 Oslo.

Telefon: 22 20 10 45, Fax: 22 20 47 88, e-mail: fivh@fivh.no

Nytt fra Cultura

Nye prosjekter

Godt Brød Oslo A/S skal åpne bakeri og utsalg av økologiske bakevarer i Oslo. Cultura er med på å finansiere prosjektet, og vi i Cultura gleder oss til å få ferskt øko-brød til lunsj!

Private boliglån til øko-hus

Vi har nå åpnet opp for å gi lån til økologisk boligbygging, og det første prosjektet er under oppførelse (se egen artikkel fra husbygger Toril Dale). Tidligere har søkere som skulle bygge økologiske eneboliger blitt avvist, dersom huset ikke også skulle brukes i næringsøyemed.

AvtaleGiro

Stadig flere tar i bruk avtalegiro. Med avtalegiro sørger vi for at de faste regningene dine blir betalt til riktig tid. For å komme igang med avtalegiro kan du enten bruke en svarkupong fra en av

bedriftene du betaler faste regninger til eller ta kontakt med Cultura. Vi har fått spørsmål fra en av våre kunder om hvorfor avtalegiro er belagt med gebyr, når vanlig brevgiro er gratis. Årsaken er bl.a. at Cultura har større utgifter til BBS (bankenes betalingsentral) i forbindelse med avtalegiro enn med brevgiro.

Nyansatt

Christine Bakke er ansatt i deltidsstilling fra 1.9. Hun har bakgrunn fra Landbruks-høgskolen på Ås og skal i første omgang arbeide med betalingsformidling.

Depositumkonto

Skal du opprette depositumskonto i forbindelse med leie av bolig? Depositumskonto er ikke en egen kontotype hos oss, men alle våre sparekonti, eventuelt Redd Barna konto eller Naturkonto, kan brukes som depositumskonto.

Bidrag til oppstart av OIKOS - en ny økologisk landsorganisasjon

Cultura Sparebank har med interesse fulgt prosessen med å forsterke kreftene innen det økologiske miljøet. Organisasjonen skal

ifølge vedtektene arbeide for en bredere forståelse av idegrunnlaget for en helhetlig økologisk tenkemåte. Et slikt arbeidsmål er sammenfallende med den folkepedagogiske oppgave som Cultura Sparebank også arbeider med – nemlig å se økonomi og pengeforvaltning i et helhetsperspektiv som omfatter økologi og miljø.

Fondet for Frie Initiativer er et fond med gavepenger som forvaltes av styret i Cultura Sparebank. Fra dette fondet er det bevilget kr 10.000 til den nye økologiske landsorganisasjonen. Bankremisse på kr 10.000 ble overlevert på stiftelsesmøtet 3. september.

Cultura Sparebank ønsker initiativet lykke til!

For mye post fra oss?

Hvis du ikke ønsker å motta bladet, eller du får for mange eksemplarer, kontakt Cultura Sparebank på telefon 22 99 51 99.

Abonnement på Pengevirke

I Norge kan abonnement på Pengevirke tegnes ved å kontakte Cultura Sparebank. Bladet finansieres ved frivillige bidrag. Selvkost er ca. kr 120,- pr. år.

Nyt fra Merkur

Åbningstider for Merkurs hjemmebank-systemer er utvidet. Webbank, PC-bank, telefonservice samt PC-bank Erhverv og Merkurs Erhvervssystem kan fremover benyttes i tidsrummet 6.30 til 02.00

Kontosamarbejde med Mellempøkeligt Samvirke

Merkur har netop udvidet sit samarbejde med u-landsorganisationen Mellempøkeligt Samvirke ved at oprette en støttekonto: MS-kontoen.

Ved at oprette en MS-konto i Merkur støtter man det arbejde for solidaritet mellem Nord og Syd, som MS via sin Solidaritetspulje allerede har i gang. Formålet er at fremme solidaritet og bekæmpe fattigdom fortrinsvis i MS' samarbejdslande. I årenes løb har MS fx ydet støtte til skolebyggeri i Mozambique og til forældreløse

børn af ofre for AIDS i Zimbabwe.

Med den nye MS-konto er der åbnet mulighed for enhver at bidrage direkte til dette arbejde alene ved at vælge opsparingskonto med omtanke. Af det samlede indestående på MS-konti yder Merkur et bidrag på 1,5% til MS' Solidaritetspulje.

Kontoen vil blive yderligere præsenteret i næste nummer af Pengevirke.

Ideen med støttekonti

Rækken af støttekonti i Merkur vokser 'støt'. Naturkontoen – i samarbejde med WWF, Red Barnet Kontoen i samarbejde med Red Barnet, Klimakontoen i samarbejde med FEU (se Pengevirke 2/2000) og nu MS-kontoen i samarbejde med Mellempøkeligt Samvirke. Andre støttekonti er under udarbejdelse – fx i samarbejde med STS (Støt Tuzlas Skoler) International – en privat hjælpeorganisation, som blev præsenteret i Pengevirke 1/2000 og flere andre.

Med en støttekonto bliver det muligt for almindelige bankkunder at medvirke og fremme visse projekter og udviklingsretninger. Man kunne sige, at den spontane protest og modstand mod en uønsket udvikling kan omsættes til konkret positiv handling på en ganske enkel måde og uden at lave totale omvæltninger af ens eget daglige livsmønster.

Kontakt en af Merkurs afdelinger og få nærmere oplysninger om fordelene ved opsparing på en støttekonto.

Uidentificerede indbetalinger. Det hænder – ikke sjældent – at der indsættes beløb på Merkurs girokonto – uden angivelse af hvem, der har gjort det eller hvor pengene skal sendes hen. Det er et problem – især for den, der skulle modtage pengene og dermed naturligvis også et problem for den, der tror at have foretaget en betaling/overførsel i en bestemt anledning. Merkur har ingen chance for at efterspore indbetaleren. Derfor annoncerer vi her under Merkur-nyt efter personer, som kan identificere følgende indbetalinger:

29/2 00 kr. 4.380,00 Eurogiro fra udlandet fra Simone Bihs, 01662
Tekst: kunde nr. 21 386
4/7 00 kr. 5.000,00 Den Danske Bank, Aalborg afd. Tekst: 1504690
4/8 00 kr. 12.937,74 indbetalt på Frederikssund Postkontor

I alt henstår der kr. 51.000 på kontoen for uidentificerede indbetalinger.

HUSK! Når du indbetaler penge – ANFØR ALTID MODTAGERENE KONTONUMMER. Hvis du mener at have en indbetaling, der er gået tabt – så kontakt Merkurs Aalborg afdeling, 98 10 18 35 (Margit Hansen).

NYT FRA MERKURFONDEN

Merkurfonden får til stadig henvendelser fra gode projekter inden for en lang række områder, men fonden har ikke penge til at imødekomme dem.

Vi gør opmærksom på, at Merkurfonden er godkendt efter ligningsloven til modtagelse af gaver med skattefradrag. Der kan fradrages op til kr. 5.000 pr. person ved gaver op til kr. 5.500, idet de første kr. 500 ikke kan fradrages. De kr. 5.500 er en samlet overgrænse, dvs. eventuelle bidrag til andre godkendte institutioner skal også regnes med.

Merkurfonden har p.t. følgende projekter liggende, som vi søger bidragydere til. Det er muligt at øremærke bidraget til et specifikt projekt, hvis du ønsker det:

STS International Solidarity

En lille bistandsorganisation, der arbejder på basis af frivilligt arbejde og oprindeligt udsprunget af et samarbejde mellem et dansk og et bosnisk gymnasium. Siden er

der kommet et meget spændende arbejde i Somalia til, hvor der åbner sig muligheder for at oprette skoler, der er åbne for alle, dvs. uafhængigt af de klanstridigheder, der ellers ødelægger landet. Der søges om penge til rejseudgifter.

Vaccinationsforum

En frivillig organisation, der arbejder for større åbenhed om vaccinationskader og et mere differentieret syn på vaccination mod børnesygdomme. Der søges om penge til en kopimaskine til mangfoldiggørelse af rapporter og andet materiale.

Rudolf Steiner Børnehaven Tusindfryd, Valby

Børnehaven har til huse i en villa i Valby, og der er ønske om at ombygge og istandsætte huset, så det både kvalitetsmæssigt og sikkerhedsmæssigt forbedres væsentligt. Der er ikke penge på driftsbudgettet til disse tiltag.

Lyriskscenen NAOS

En gruppe kunstnere forsøger at stable et "totalkunstværk" på benene baseret på Høvdning Seattles berømte tale i 1854 til

USA's præsident. I projektet indgår recitation, sang, musik, eurytmi, lys og farver.

Steinerpædagogik på Grønland

En Rudolf Steinerpædagog vil afholde kurser for pædagoger på Grønland i samarbejde med Maniitsoq Kommune. Det er første gang et sådant arbejde finder sted. Der søges om bidrag til rejseudgifter.

Københavns Miljø og Energikontor

Der søges om penge til en studietur med henblik på at studere kombinerede sociale og økologiske projekter, Findhorn-fællesskabet og et bølgeenergianlæg.

Hvis du er interesseret i at støtte eet eller flere af de nævnte projekter, kan du indbetale dit bidrag på Merkurfondens konto i Merkur, 8401 10160464, med angivelse af hvilke projekter, der har din interesse. Har du ikke konto i Merkur, kan girokonto 8 18 20 27 anvendes - husk Merkurfondens konto som reference.

Yderligere oplysninger kan fås hos Lars Pehrson, tlf. 98101835 eller email pehrson@merkurbank.dk

Cultura Sparebank – er en alternativ bank for deg som er optatt av temaer som: alternativ økonomi – grønn økonomi – ny økonomi.

Cultura finansierer bl.a. prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre vekst- og vilkår. Cultura ønsker å utvikle en ny form for bankvirksomhet. Gjennom et samarbeid med kundene skapes en pengestrøm som bevisst kan settes inn i samfunnsfornyende og miljørettede formål.

Målsetningen for Cultura er å medvirke ved finansieringen av samfunnstjenlige prosjekter. Videre å bevisstgjøre holdninger til penger og økonomi slik at kapital kan styres mot reelle behov og uløste oppgaver i samfunnet.

Bankens arbeidsområde vil være hele landet og banken vil tilstrebe nærkontakt til sine kunder. Å arbeide for at etikk, moral og verdiskapning kan innarbeides i det økonomiske liv

via et nytt syn på penger, økonomi og hva lønnsomhet er. Vi er av den tro, at det er mulig å utvikle nye samfunnsøkonomiske konsepter og holdninger, hvor man ikke ensidig baserer seg på egen nytten som drivkraft.

Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land herunder også de nordiske lande og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge. Cultura har i øyeblikket en balanse på ca. 80 mio. NOK. Rundt 1000 kunder og 6 medarbeidere på kontoret i Oslo.

Merkur er et holdningspræget pengeinstitut, hvor udlån sker på baggrund af såvel økonomiske som etiske, sociale og miljømæssige vurderinger.

Ved at finansiere projekter ud fra disse kriterier ønsker Merkur at påvirke samfundsudviklingen i en mere bæredygtig retning, miljømæssigt som socialt. Mange af Merkurs låne-

projekter har medvirket til at inspirere andre og givet impulser til videre udvikling. Merkur ønsker således med sit virke at række udover den umiddelbare finansiering og virkeliggørelse af konkrete initiativer.

Mere end 5000 privatkunder, virksomheder, foreninger og institutioner, har på dette grundlag valgt at benytte Merkur som deres pengeinstitut.

I kraft af den her nævnte udlånspolitik får Merkurs indlånere den yderligere mulighed, at man kan øremærke sin opsparing til særlige formål – fx til økologisk eller biodynamisk jordbrug, økologisk byggeri, vedvarende energi, bæredygtig produktion og handel, økosamfund og bofællesskaber, frie skoler og børnehaver, institutioner for social omsorg, kunst og kulturel virksomhed m.m.

Merkur har i øjeblikket en balance på omkring 250 mio. kr. Af det samlede udlån på kr. 180 mio. udgør de almenyttige, samfundsgavnige projekter ca. 80%. De øvrige er udlån til private - fortrinsvis til boligformål.

Merkur har 21 ansatte fordelt på afdelinger i Aalborg, Århus og København samt et repræsentationskontor i Hamborg for ca. 300 nordtyske kunder.

Bidrag ydere

Svein Berglund, Oslo. F. 1936. Uddannet civiløkonom fra Århus Universitet. Har arbejdet som bedriftsøkonomisk rådgiver og i 15 år været økonomiansvarlig i norske handels- og industriforetagender. Daglig leder af Cultura Sparebank, Oslo.

Toril Dale, Tinn Austbygd, f. 1966. Cand polit med hovedfag i samfunnsgeografi. Arbejder med et næringsutviklingsprojekt i Tinn.

Bjarne P. Ejaas, Em ved Vraa. F. 1945, udlært håndværker og desuden biodynamisk bonde gennem en årrække. Arbejder nu som økologisk konsulent og rådgiver for andelskassens kunder. Udøvende, autodidakt multikunstner i ord, skulptur og ædle metaller (smykke-designer). Medlem af andelskassens bestyrelse siden 1982.

Søren Eppler, Født og opvokset i Århus. Komponist, tekstforfatter, musiker og entertainer.

Lone Frederiksen, København. 54 år. Uddannet cand.mag. i engelsk og dansk. Arbejder som selvstændig oversætter. Var med til at starte Svanholm Storkollektiv i 1978. Har oversat og bidraget til bogen "Høns på friland". Har været afdelingsleder på jordbrugsafdelingen på teknisk skole, først i Slagelse og senere i Holstebro. Tidligere bestyrelsesmedlem i Andelskassen J.A.K., Holstebro. Bestyrelsesmedlem i NGO'en Cykler til Senegal siden 1998. Rejst som frivillig i Senegal og Gambia flere gange i 1998, 1999-2000. Deltog i ungdomsmødet i Göteborg bl.a. for at fortælle om og vise billeder fra rejser til Senegal/Gambia.

Thomas Friisholm, Holbæk. F. 49. Uddannet billedkunstner fra Kunstakademiet i København, 70-77. Underviser på Kunsthøjskolen i Holbæk. Har udstillet i Danmark, Sverige, Belgien og Japan. Arbejdede fra 77-80 med teaterscenografi. Aktiv musiker, sanger og komponist. Billedkunstner. Underviser på Kunsthøjskolen i Holbæk

Johann-Michael Ginther. F. 1966 i Wien, Østrig. Efter at have læst filosofi og Latin i Berlin tog han i 1989 til Sammatz for at studere antroposofi. Han er medgrundlægger af "Pressespiegel Zeitgeschehen" i 1989 og arbejder som journalist, med speciale i den politiske situation i Georgien og Tjetjenien fra 1991 til 1994. Siden 1992 har han holdt foredrag om antroposofi og siden 1995 har han været medansvarlig for de studier og kurser, der finder sted på Sammatz. Johann-Michael Ginther bor i Sammatz og har tre børn..

Pierre Lecuelle er grøn guide for Århus Nord siden 1997 med speciale i miljøvenlig byggeri og bor i økolandsby Andelssamfundet i Hjortshøj.

Karen Lendal arbejder i det økologiske byggefirma Fornyet Energi. Har tidligere været lærer på Rudolf Steiner Skolen på Midtsjælland. Er involveret i globalt tregreningsarbejde.

Lars Pehrson, Gistrup. F. 1958. Var efter en kunstnerisk uddannelse i 1982 medstifter af Merkur og siden direktør samme sted. Er desuden bestyrelsesmedlem i INAISE, en international sammenslutning af banker og finansielle institutioner, der arbejder ud fra såvel økonomiske som miljømæssige, sociale og etiske kriterier.

Sybille Oszwald. F. 1970 i Karlsruhe, Sydtykland. Efter skolen blev hun bekendt med antroposofi via Jeanne d'Arc Seminaret i Sammatz i 1990. Hun besluttede at blive i Sammatz og kom til at arbejde tre år i vuggestuen. Hun har gennemgået en uddannelse som sanger og korleder og har gennemført 2. og 3. år på seminaret i Sammatz i 1999. Sybille Oszwald bor i Sammatz, har en datter og arbejder i det netop etablerede fotolaboratorium "Farbglanz".

Christopher Smith har gået 12 år på Rudolf Steiner-skole, med afgang i 1998. Hans etårige afgangsprøve, årsopgaven, omhandlede samarbejde, udført som fælles projekt med klassekammeraten Mia Madsen. Siden da har Christopher været på Den Fri Ungdomsuddannelse, som han brugte på bl.a. Kunsthøjskolen i Holbæk, tegnekurser og i juli sluttede han den med konferencen i Göteborg. Han vil i fremtiden gerne arbejde mere for et samfund hvor der er social retfærdighed, og hvor interessen for hinanden er reelt tilstedeværende.

Peter Schöner, Sellbakk. Ernæringsfysiolog og slakter/pølse-maker. Arbejder med flerkulturelle tilpasninger af ernærings- og hygiejne undervisning. Har holdt et stort antal ulige kurs for mange forskellige grupper. Tidligere redaktør av "Ernæringsfysiologen".

Jan Swyrtz, Risskov. F. 1964. Handelsuddannet hos Carl F. Petersen og Bankuddannet i Bikuben. Startede headhuntervirksomhed i 1990 og har siden været selvstændig. Arbejdet med gældsramte familier siden 1995. Stifter og daglig leder af ØKONOMIcenteret fra 1999.

Bente Bisgaard Thomsen. F. 1954 i Boddum i Sydthy. Journalist, forfatter og økologisk landmand. Mangeårig medarbejder ved Landbrugsmagasinet. Siden april 2000 debatredaktør ved samme. Har udgivet en lang række bøger og publikationer – med særlig interesse for landbruget, landskabet og levevilkår på landet.

Nadja Tok. F.1973 i Leipzig. Var i 1989 au pair i Sverige, senere medhjælper i en vuggestue i Finland og derefter et år på kostskole i Schloß Hamborn, Tyskland. Efter at have læst skandinavisk sprog på universitet kom hun til Sammatz i 1994 for at studere antroposofi. Her tog hun alle tre studieår og afsluttede i 1998. Var et år leder af en vuggestue – indtil hun selv fik et barn. Nadja Tok bor nu i Sammatz og arbejder i øjeblikket på at oversætte en selvbiografi af den svenske antroposof Anna Wager-Gunnarson.

Arne Øgaard, F.1952. Leder av Forstanderskapet i Cultura Sparebank. Arbejder på Steinerskolens videregående trinn i Moss, hvor han har vært siden 1986. Uddannet ernæringsfysiolog og Cand. mag. i realfag. 3 års praksis i et biologisk-dynamisk jordbrukskollektiv. Redaktør i tidsskriftet Herba 1984-89. Har utgitt boken Hyperaktive barn og tilsetningsstoffer på Regnbueforlaget, 1985 og har holdt mange foredrag og skrevet tallrike artikler i aviser og tidsskrifter om pedagogikk, årstidsfe-ster, landbruk, ernæring og samfunns- og erkjennelsestørsmål.

Jannike Østervold, Oslo. F. 1956. Uddannet bankøkonom, socialøkonom fra Universitetet i Oslo, og i ferd med å avslutte utdanning som sangpedagog. Ansatt i Cultura Sparebank siden 1998

EKOBANKEN HAR FLYTTAT TILL

Ekobankens historie

När den tyska GLS-bankens grundare Wilhelm Ernst Barkhoff besökte Järna i slutet av 1970-talet och talade om andra sätt att arbeta med och förhålla sig till pengar, sådde han flera frön hos de människor som lyssnade.

En grupp människor beslöt sig för att börja pröva dessa antroposofiska tankar praktiken och bildade 1980 Fria Kulturfonden och Fria Kulturfondens Gåvofond. 1986 startade Spar- och låneassociationen SOLA på Martinskolan i Stockholm med liknande idéer. SOLA och Fria Kulturfonden gick samman 6 år senare i EkoSparkassan. Nästa förvandling kom 1998 då sparkassan blev en medlemsbank, Ekobanken. Under åren har många antroposofiska verksamheter såsom waldorfskolor och – förskolor, biodynamiska gårdar, kulturverksamheter osv kunnat finansieras genom sparkassan och Ekobanken.

Ekobanken vill träda ut i offentligheten och ställa bankens verksamhet till förfogande för en bredare allmänhet. Med de nya lokalerna på Skäve har det blivit möjligt att få plats med flera nya medarbetare. Samtidigt har banken blivit mera synlig i närshället. Kanske kommer nästa steg att bli Stockholm eller Göteborg?

Skäve gårds historie

När de första biodynamiska pionjärerna kom till Skäve 1981 hade gården stått tom några år och var mycket förfallen. Wilhelm Ernst Barkhoff hade vid sina besök i Järna inspirerat en stor krets människor att vilja friköpa jorden till ett jordbruk och de bildade Skävestiftelsen för ägandet av gården. Stiftelsen bestämde sig tidigt för att välkomna olika allmännyttiga initiativ som ville etablera sig på gården. Detta lade grunden till en fruktbar utveckling där gården med åren blivit full av liv och många verksamheter. Var och en är sin egen och samverkarfritt inom den gemensamma ramen.

Verksamheter på gården

- Biodynamiskt lantbruk om ca 140 ha odlad mark och 40 mjölkkor
- Norrby Välle gård, som i sin tur driver en rad olika verksamheter, alla med inriktningen att försöka väcka engagemang och intresse för världen och bygga upp självförtroendet hos de ungdomar och vuxna som man arbetar med:
- Läkepedagogiskt hem för ungdomar
- Rehabiliteringsverksamhet för långtidsarbetslösa
- Trädgårdsodling med växthus och blomsterland för självplock.
- Café och sockerbageri
- Handikappridning på islandshästar
- Verkstäder för olika hantverk
- Slavateatern, fri teatergrupp och teaterskola
- Ett ekonomiskt förvaltningskontor för många Järnaverksamheter
- Lekskolan Saga för ett 40-tal småbarn,
- och nytillskottet – Ekobanken!

Besöksadress: Skäve Magasin · Skäve Gård · 153 95 Järna
 Postadress: Box 64 · 153 22
 Telefon: +46 8 - 551 714 70 · Fax: +46 8 - 551 749 90
 info@ekobanken.com · www.ekobanken.se

Foto: Mats-Ola Ohlsson

Nyckeltal svenska kr

Balans	99 mkr
Inlån totalt	75 mkr
Utlån totalt	74 mkr
Antal kunder/medlemmar	ca 1600
Antal medarbetare.....	5 tjänster, 6 personer

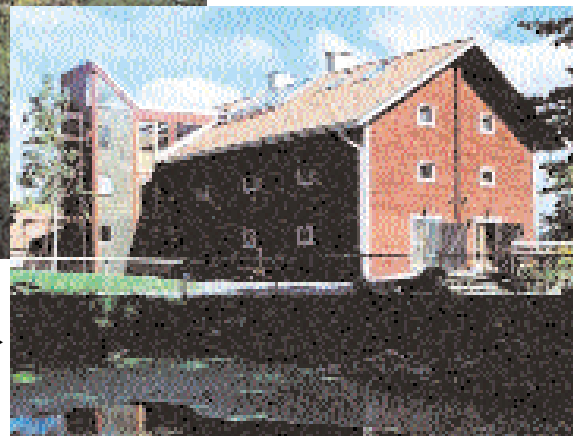

Foto: Poul Knispel

SKÄVE GÅRD

Foto: Mats-Ola Ohlsson

◀ Ekobanken er flyttet ind på loftet i det gamle kornmagasin ▶

Kulturhuset, Järna.

Nordisk Bankmøde

– blev afholdt i Järna, Sverige
i weekenden 1.-3. september.

Det er en mere end 10 år gammel tradition, at repræsentanter fra de tre bankinitiativer: Merkur (DK), Cultura Sparebank (NO) og Ekobanken (SE) mødes en gang årligt. Formålet er primært at udvikle de mellem-menneskelige relationer, men også at drøfte fælles anliggender samt gensidig orientering om udviklingen i de respektive banker. 20-25 personer havde denne gang lejlighed til at opleve Järna-området med den spændende arkitektur og de tilhørende aktiviteter. Igennem mere end 40 år har en lang række antroposofiske virksomheder (helsepædagogiske, biodynamisk landbrug og forskning, uddannelses- og kursustilbud m.m.) her udviklet et kulturelt kraftcenter.

Biblioteket, Rudolf Steiner seminariet, Järna.

Vidarklinikken, Järna.

Pengevirke
TIDSSKRIFT FOR NY BANKKULTUR